

L'ús de la responsabilitat social corporativa al sector turístic espanyol: El cas de Meliá Hotels International

Natàlia Parra León

L'ús de la responsabilitat social corporativa al sector turístic espanyol: El cas de Meliá Hotels International

Natàlia Parra León

L'ús de la responsabilitat social corporativa al sector turístic espanyol: El cas de Meliá Hotels International

Natàlia Parra León

El **Grup d'Acció Política (GAP)** de la Xarxa de Consum Solidari es va crear per iniciativa de alguns socis i sòcies que volien anar més enllà del consum de productes de comerç just i ecològics, i constituir un espai de reflexió amb l'objectiu de fer activitats de incidència política en favor de la sobirania alimentària i per la denúncia raonada del actual model de producció de aliments i les injustes relacions comercials que ofeguen als productors/res locals, tant del nord com del sud.

Els Papers del GAP és producte d'aquesta iniciativa.

El present estudi es va presentar com a Tesina en el Màster de Desenvolupament Internacional (X Edició) que imparteix la Universitat Politècnica de Catalunya i Setem.

Autoria: Natàlia Parra León

Coordinació i revisió: Àrea d'Anàlisi de la Xarxa - Xarxa de Consum Solidari

Edició: Xarxa de Consum Solidari

Pça. Sant Agustí Vell, 15 – 08003 Barcelona

Barcelona. Desembre de 2013

Aquesta publicació ha estat realitzada amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona (Programa Barcelona Solidària). El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de l'organització que ho edita, i no reflecteix necessàriament l'opinió d'aquesta institució.

INDEX

Introducció	7
1. Responsabilitat social corporativa o rentat d'imatge	11
2. El paradigma turístic internacional	19
3. Presentació del cas: Meliá Hotels International	29
4. Conclusió	65
Glossari	69
Videografia utilitzada	73

Introducció

Fer aquest Màster de Desenvolupament Internacional m'ha ofert l'oportunitat de conèixer moltes iniciatives, que d'una forma decisiva m'han despertat una curiositat i uns plantejaments que abans desconeixia, en alguns aspectes. També m'ha donat les eines per poder desenvolupar més profundament una visió més crítica, que ara formarà part inalienable de la meva consciència social, ambiental i política.

Escollir un tema per aquest treball final ha sigut una àrdua tasca. I malgrat m'he plantejat tractar temes que em semblen molt interessants, com la Sobirania Alimentària, al final sempre m'he decantat en una de les preocupacions que ha persistit des de l'inici del curs, inclús abans: el gran poder que tenen les grans corporacions, tant políticament, econòmicament o des d'un punt de vista jurídic.

Les empreses transnacionals (ETN's) han promogut i s'han beneficiat d'un

marc legal que els ha permès ser subjectes d'activitats irresponsables i no respondre d'això, en moltes ocasions, grans crims que han vulnerat els drets humans (DDHH). Les ETN's han convertit el món en el seu camp d'operacions, buscant el menor cost econòmic en un mercat global. Ja ho deia Salvador Allende al discurs a l'Assemblea General de l'ONU al 1972 "estem davant d'un conflicte frontal entre les grans Corporacions ...".

Les noves tecnologies han afavorit que la societat civil estigui més informada dels conflictes que passen a tot el món, donen a conèixer uns quants dels abusos comesos per algunes ETN's, i d'altra banda hi ha cada vegada més consciència social en relació amb els drets humans i la justícia social i mediambiental. Això ha generat que les ETN's cuidin cada vegada més la seva imatge per por a que baixi el consum dels seus productes o la confiança dels seus accionistes.

S'han nodrit d'estratègies de suposades "bones intencions" com és la Responsabilitat Social Corporativa (RSC), de caràcter no vinculant, posant barreres a mesures reals de control o de Tribunals Internacionals que les jutgi, ja que els mecanismes actuals existents són laxes i poc eficients. La RSC és un sistema viciat que no fa front als veritables reptes

ambientals, socials i democràtics, per una banda hauria de respondre a les crítiques de les seves activitats sobre els DDHH i el Medi Ambient i per l'altra és una eina molt útil per potenciar el valor de la marca i la fidelització dels clients, el que finalment comporta un benefici per a la multinacional.

Un dels sectors que s'ha beneficiat en gran part d'aquesta benevolència global és el sector del Turisme Internacional, el qual ha vist com el seu creixement econòmic s'ha incrementat exponencialment i on han proliferat establiments en llocs recòndits del planeta. El Turisme Internacional gaudeix d'una bona publicitat i ha operat gairebé sense crítiques fins fa uns pocs anys. Els impactes que genera abasten incidències a l'economia de les

poblacions on s'instal·la, en el mediambient des d'una perspectiva local i fins i tot global, i en la societat i la seva cultura.

Les grans cadenes hoteleres espanyoles, en la seva majoria d'origen balear, s'han lucrat mitjançant tot aquest sistema de buit legal. La cadena hotelera Meliá Hotels International (MHI) és la primera en importància a nivell nacional i està dintre de les 100 més grans

corporacions turístiques mundials segons el World Travel Tourism Council (WTTC).

L'objectiu d'aquest treball és analitzar si la RSC de Meliá Hotels International, basa la seva estratègia en eradicar totalment els conflictes en els quals es veu involucrada i pren mesures correctores reals a tota la seva cadena de valor, o simplement és una estratègia més al seu departament de màrqueting per poder consolidar la seva marca amb uns valors que realment no els representen. Analitzant la trajectòria i examinant la seva estratègia i actuacions esperem trobar respostes a la hipòtesis descrita.

La metodologia utilitzada per dur a terme la investigació ha estat la d'estudi de cas. Aquesta és una metodologia qualitativa descriptiva que part d'una investigació prèvia que guia la recollida i l'anàlisi de dades. En aquest cas s'ha comprès la recopilació d'estudis de turisme per

una banda, estudis de RSC i per últim una recerca de casos, així com les memòries de sostenibilitat de la transnacional Meliá Hotels International i articles referents.

Per començar es fa una descripció de la RSC i la situació de la seva existència, tenint en compte un punt de vista crític. Seguidament es presenta el turisme internacional amb una breu descripció dels seus impactes i una classificació d'aquests que després ens serviran per organitzar els casos estudiats. A continuació es presenta a la cadena hotelera estudiada i els casos de conflictes que hem preferit incloure, per donar pas a l'anàlisi de l'estratègia i actuacions en RSC. Posteriorment s'avalua si realment l'empresa té una veritable estratègia de RSC encaminada a convertir-se en empresa responsable o si és una eina de rentat d'imatge. Com conclusions es fa una aportació subjectiva de la valoració del treball desenvolupat.

1. Responsabilitat social corporativa o rentat d'imatge

Transnacionals i Neocapitalisme

Las empreses transnacionals gaudeixen d'un poder increïble i tenebrós, en el 2004, el 51% de las 100 economies més fortes del món eren ETN's.¹

Com bé diu Zubirrarreta² el teló de fons sobre el que actuen les empreses transnacionals és el capitalisme global que a més de cedir a las multinacionals cada cop més sobirania dels estats, és un sistema que privatitza els beneficis però

socialitza les pèrdues, com estem veient en aquests darrers anys d'una forma més propera als nostres propis estats. Les grans decisions s'han desplaçat dels antics marcs estat-nació cap a organitzacions internacionals on el vot democràtic del conjunt de ciutadans té poc pes en el funcionament intern d'aquests nous actors: l'Organització Mundial del Comerç (OMC), el Fons Monetari Internacional (FMI), el Banc Mundial (BM) el G8, associacions d'estats, empreses globals i grups mediàtics o financers ... etc.

Un gran problema és que la seguretat jurídica de les inversions de les multinacionals es protegeix per sobre del Dret Internacional dels Drets Humans, això ha permès a les ETN's saquejar els recursos naturals, privatitzar els serveis públics i la desregulació del mercat laboral dels països on opera o subcontracta, buscant sempre estats amb governs febles jurídicament o fallits, amb una capacitat reguladora i protectora

¹ VERGER, A. *El sutil poder de las Transnacionales*. Editat pel Observatori del Deute a la Globalització. Càtedra UNESCO en tecnologia, desenvolupament sostenible, desequilibris i canvi global de la Universitat Politècnica de Catalunya www.observatoriodeuda.org 1ª edició: novembre 2003 ISBN: 84-7426-687-4

² Juan Hernández Zubizarreta és professor de la Universidad del País Vasco (UPV-EHU), membre de OMAL (Observatorio de Multinacionales en América Latina, HEGOA (Instituto de Estudios sobre Desarrollo y Cooperación Internacional i del TPP (Tribunal Permanent dels Pobles).

baixa, amb greus problemes financers nacionals i amb una falta de voluntat o complicitat política dels governants i l'oligarquia que també es benèfica del pastís.

La Lex Mercatoria és una xarxa de convenis, tractats i acords com les normes de l'OMC, els Tractats Regionals i Bilaterals de Lliure Comerç i Inversions, els contractes d'explotació i inversió de les ETN's ... que enforteixen el Dret Comercial Global, aquest està per sobre de tot i té una armadura jurídica que ha creat un dret corporatiu al servei de les classes dominants, en defecte d'un Dret Internacional dels Drets Humans (DDHH) fràgil, on aquests s'han tornat voluntaris més que exigibles. Els sistemes jurídics internacionals són febles i hi ha una absència de normes universals. El Dret Internacional dels Drets Humans no té sistemes jurídics capaços de sotmetre a les multinacionals a control. Això

provoca unes relacions bilaterals asimètriques (Naomi Klein, 2007).

Aquest nou ordenament jurídic sense controls democràtics ha permès la descentralització, les empreses en xarxa, l'externalització productiva i una irresponsabilitat de l'empresa matriu que es desentén dels seus deures i obligacions. Les ETN's queden fora de la jurisdicció penal internacional superadora del vincle nacional. S'han anteposat els criteris de rendibilitat econòmica a la protecció de les condicions laborals i del medi ambient.

Les sancions morals que es promouen amb els actuals i no vinculants sistemes de control, com el Tribunal Permanent dels Pobles, no poden fer front a les sancions del Sistema de Solució de Diferències (SSD) de l'OMC o dels tribunals arbitral. Encara que és un organisme de vital importància per visibilitzar les denúncies.

EL TRIBUNAL PERMANENT DELS POBLES

És una societat civil organitzada, de caràcter no governamental, independent de les autoritats estatals, del gènere dels "tribunals d'opinió" que va tenir el seu origen en 1979, seguint els passos del Tribunal Russell que tractava sobre els crims de guerra comesos a la Guerra del Vietnam i els crims comesos durant les dictadures d'Amèrica Llatina.

S'integren una sèrie de membres nomenats pel Consell de la Fundació Lelio Basso pel Dret de l'Alliberament dels Pobles. Són figures molt prestigioses del món artístic, religiós, polític, advocats, escriptors, experts en dret internacional, drets humans ... etc.

EL TPP visualitza i qualifica en termes de Dret situacions on es produeixen violacions massives dels drets humans, quan aquestes no troben resposta en organismes oficials.

Els seus veredictes són meres sancions morals però examina i proporciona als afectats i familiars sentències sobre violacions dels drets humans i els drets dels pobles.

Una mica d'història

Ni els organismes supranacionals que han de vetllar pels ciutadans han adoptat mesures contràries. L'ONU ha anat suprimint òrgans de les Nacions Unides que van significar en el seu moment un intent d'establir un control social sobre les activitats de les ETN's.

Al març de 1948 a l'Havana a la Conferència de les NNUU sobre el Comerç i l'Ocupació es van plantejar una sèrie d'articles que regulaven qüestions relacionades amb les inversions i pràctiques comercials restrictives. Aquesta carta no va ser ratificada pels EUA i en el seu lloc es va crear l'Acord General sobre Aranzels Duaners i Comerç (GATT) com a solució transitòria, el qual tenia dos objectius reals, un era treure el Comerç Internacional del si de les NNUU i un altre desvincular

dels DDHH i laborals.³

Entre 1960 i 1980 es posa en qüestió la desigualtat en les condicions de comerç entre països rics i pobres. Es creen nous entramats polítics, econòmics i institucionals com el Moviment dels No Alineats (1955), l'Organització de Països Exportadors de Petrolí (OPEP), el Nou Ordre Econòmic Internacional (NOEI), etc ... i en 1964 la Conferència de NNUU sobre Comerç i Desenvolupament (UNCTAD) s'incorporen noves idees de construcció de sistemes de compensació cap al Tercer Món en base a la justícia i no a la caritat.

També és de gran importància òrgans com la Comissió d'Empreses Transnacionals creada per l'ECOSOC (Consell Econòmic i social de les Nacions Unides) a 1974, aquesta comissió tenia com a prioritats investigar sobre les activitats de les ETN's i elaborar un codi de conducta que mai es va aprovar. El 1993 es denomina Divisió de Societats Transnacionals i d'Inversions Internacionals on abandona el control social per ocupar-se de la contribució de les ETN's al creixement i desenvolupament.

A partir dels anys 70 els sectors econòmics vinculats a les ETN's inicien una ofensiva juntament amb les grans potències econòmiques per impedir que els mecanismes de control s'estableixin i els limitin en les seves activitats econòmiques globals.

Alhora que s'impedia l'aprovació d'un codi extern obligatori per a les ETN's,

³ HERNÁNDEZ ZUBIZARRETA, J. y RAMIRO, P. *El negocio de la responsabilidad*. 1ªEd. 2009:Ed.Icaria. 271p. ISBN:978-84-9888-104-2.

augmentava el discurs de la RSC impulsat per les escoles de negocis. Si en els acords de Bretton Woods al 1944 s'havien creat les directrius econòmiques per als països més industrialitzats, és a partir dels anys 70 amb la crisi del petroli i la dependència financera dels països del sud amb els bancs que sorgeix la crisi del deute extern.

I són l'FMI i el BM qui recomanen a aquests països els Plans

d'Ajustament Estructural (PAE), ideari provinent del Consens de Washington, on els estats demandants d'ajuda es veuen obligats a seguir actuacions imposades si volen rebre crèdit. Es basen bàsicament en la liberalització del mercat, privatitzant allò públic, traient poder a l'Estat, deixant que els mercats internacionals siguin els que marquin les pautes de desenvolupament.

Crèdits FAD (Fons d'Ajuda al Desenvolupament):

Fons espanyols lligats a la contractació de béns i serveis a empreses de capital nacional que no fan més que generar més deute extern sense reals intencions filantròpiques cap als països destí, ara s'ha dividit en dos fons, un és el Fons per a la Internacionalització de l'Empresa (FIEM) que és un instrument de política comercial gestionat pel Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç que no té molt a veure amb la solidaritat internacional com per contemplar-lo com un objectiu de la Cooperació espanyola

És en els anys 80 's que Reagan i Thatcher començaven a imposar el neocapitalisme més extrem desmuntant l'estat del benestar i l'eliminació de controls a l'activitat empresarial.

Amb la Inversió Estrangera Directa (IED) s'ha creat també un escenari on els Estats solen recolzar la inversió d'empreses nacionals (i privades) en els seus processos d'internacionalització i els afavoreixen amb avantatges fiscals, subvencions, assegurances de crèdits a l'exportació, en el cas d'Espanya també Línia de Crèdit Oficial (ICO) ... etc.

La responsabilitat social corporativa

Les empreses comencen a incloure la RSC en les seves tècniques de comunicació empresarial, per tal de reduir la bretxa entre els èxits dels

seus negocis empresarials i el fracàs de la seva imatge pública. La RSC crea valor a la companyia, serveix per projectar una imatge positiva dels seus productes i serveis davant els grups d'interès, especialment clients i consumidors.

La RSC és el conjunt d'obligacions i compromisos legals i ètics, nacionals i internacionals amb els grups d'interès, que es deriven dels impactes que l'activitat i operacions de les organitzacions produeixen en l'àmbit social, laboral, mediambiental i dels DDHH. Un programa real de RSC tindrà en compte tota la cadena de valor per poder garantir que posa especial interès per arribar a ser una empresa responsable, que segueix una lluita constant en la recerca de la màxima minimització d'impactes possible. La seva estratègia, lluny de ser només econòmica i privada, hauria d'estar dirigida a millorar o

almenys no perjudicar la vida de les persones en les que està en contacte ni de degradar el medi ambient.

Però, contràriament, suggereix un nou paradigma de capitalisme inclusiu, on es combina el paper de la RSC com a generadora de confiança i rentat de cara empresarial amb el de servir per a l'extensió de les operacions de les companyies a nous mercats i clients.

Per aconseguir aquesta estratègia, les ETN's necessiten guanyar més pes en la legitimació social, i que millor que buscar suport de les institucions multilaterals com de les ONG's. S'obre també el camí del voluntariat corporatiu en lloc de buscar formes d'acció política que combatin les causes de les desigualtats. Mentre els treballadors han interioritzat la importància de fer accions altruistes, les mateixes empreses que contribueixen a la desigualtat mundial es nodreixen d'ells per realitzar aliances i projectes de caràcter social o mediambiental en nom de les mateixes empreses, amb

el que a més els ajuden a crear una publicitat positiva gratuïta.

També el suport de les institucions públiques com la Secretaria General de les NNUU o la secretaria d'Estat de Cooperació espanyola i persones vinculades a ONG's han legitimat les Aliances Públic-Privades (APP) declarant el seu suport i creant les normes i els instruments necessaris per al desenvolupament de la RSC.

Però en un món on proliferen les memòries de RSC va bé recordar qui són els que porten tres dècades acomiadant treballadors i traslladant la seva producció al sud per reduir costos perquè una classe mitjana de 2000 milions de persones puguin gaudir de productes nous cada setmana, contribuint també l'abaratiment del propi treball als països del Nord Global.

El Global-Compact

El 1999 el secretari general Kofi Annan proposa el "Pacte Mundial" o "Global Compact" per millorar el diàleg dels representants del món empresarial i les Nacions Unides. Aquest pacte no pretén ser un instrument regulador o un codi de conducta obligatori, més aviat és una plataforma per promoure el coneixement institucional i les aliances entre l'Estat, el mercat i la societat civil. Només demana a les empreses complir amb uns valors fonamentals en matèria de drets humans, normes laborals, medi ambient i lluita contra la corrupció. Però aquests valors que se li demana, són de caràcter voluntari, signar el pacte no comporta el seu obligat compliment ni sotmetre's a un control per vetllar que es compleixi. Es basa en 10 principis genèrics

caracteritzats per una notable indefinició dels seus continguts i les obligacions per adherir-se a ell, és enviar un informe de progrés periòdicament, actualitzar documentació de la RSC però amb l'absència de mecanismes d'un mínim

de supervisió. Però estar adherit al Pacte proporciona un aval de l'ONU com si fos una empresa responsable, a la que li atorga una legitimació social immerescuda. Aquest pacte es va aprovar l'any 2000.

ELS DEU PRINCIPIS DEL PACTE MUNDIAL

Principi 1

Les empreses han de donar suport i respectar la protecció dels drets humans fonamentals, reconeguts internacionalment, dins del seu àmbit d'influència.

Principi 2

Les empreses s'han d'assegurar que les seves empreses no són còmplices en la vulneració dels drets humans.

Principi 3

Les empreses han de donar suport a la llibertat d'associació i el reconeixement efectiu del dret a la negociació col·lectiva.

Principi 4

Les empreses han de donar suport a l'eliminació de tota forma de treball forçós o realitzat sota coacció.

Principi 5

Les empreses han de donar suport a l'eradicació del treball infantil.

Principi 6

Les empreses han de recolzar l'abolició de les pràctiques de discriminació en la feina i l'ocupació.

Principi 7

Les empreses han de mantenir un enfocament preventiu que afavoreixi el mediambient.

Principi 8

Les empreses han de fomentar les iniciatives que promoguin una major responsabilitat ambiental.

Principi 9

Les empreses han d'afavorir el desenvolupament i la difusió de les tecnologies respectuoses amb el mediambient.

Principi 10

Les empreses han de treballar contra la corrupció en totes les seves formes, incloses

extorsió i suborn.

FONT: web *www.pactomundial.org*

També existeixen les Línies Directrius de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) publicades el 1976 i revisades el 2000, i encara que són unes recomanacions d'adopció voluntària també hi ha la possibilitat de presentar denúncies directes contra les empreses multinacionals davant els Punts Nacionals de

Contacte (PNC).⁴

Espanya és el quart país on més es publiquen informes anuals de RSC, paradoxalment la majoria de la gent no sap ni el que és.

---

⁴ *Los Nuevos Conquistadores. Multinacionales españolas en América Latina. Impactos económicos, sociales y medioambientales.* ONGD Greenpeace. Setembre 2009, Madrid. 108p. Disponible en: <http://www.greenpeace.org/espana/es/reports/090930-03/>

2. El paradigma turístic internacional

La relació que té la indústria turística, anomenada també erròniament "indústria sense xemeneies", amb el desenvolupament de la població i el territori on es genera l'activitat així com a escala més global, és més nociva en termes generals que el que realment aporta.

És la major indústria legal del món i el seu creixement va un ritme 4 vegades més ràpid que l'economia global, es destina prop d'un 10% de les inversions públiques i privades legals mundials i genera el 8% de llocs de treball a tot el planeta.⁵

Els avantatges d'un desenvolupament tecnològic i d'uns tractes preferencials de favor a la indústria aeronàutica ha permès que en els darrers 50 anys el nombre de turistes internacionals creixés d'una manera exponencial, passant en 1950 de

tenir una xifra de no més de 25 milions a arribar a l'any 2012 a l'estratosfèrica suma de 1035 milions de turistes.⁶ Tanmateix, és un sector del qual no es beneficia la majoria de la població mundial, només uns privilegiats, s'estima que un 2% de la població del planeta, es poden permetre aquest tipus de despeses, mentre la resta no pot arribar ni a imaginar-s'ho.

S'ha intentat durant força temps vendre la idea que el turisme era un motor de desenvolupament i que beneficiava la població autòctona. Diversos autors han demostrat que això no és real i si d'una banda pot millorar índexs macroeconòmics com el PIB, no té en compte altres com l'IDH o l'índex de retorn (índex leakage), els quals demostren que a més PIB no vol dir necessàriament més desenvolupament humà, com es pot observar en països com la República Dominicana, on entre el

---

⁵ BUADES, J. *Turismo, la globalización invisible*. Revista Pueblos. Especial Multinacionales, Juliol 2006, n°. 22.

---

⁶ Font: Dades extretes <http://www2.unwto.org>

1998 i el 2010 el PIB havia passat de 4598 a 8087 dòlars USA, en canvi va passar d'un lloc 87 al 98 en l'IDH⁷.

Tampoc tota la riquesa que es crea s'inverteix al país destí, sinó que mitjançant instruments financers i opacs es trasllada a paradisos fiscals. També s'assenyala que mentre el Compte Satèl·lit del Turisme (CST) té més importància, (tan important per als lobbies empresarials turístics (per exemple INVEROTEL⁸)), per a la majoria de població local suposa una pujada de preus (IPC), inflació i pèrdua de poder adquisitiu, per exemple encarint el preu dels productes de primera necessitat, dels subministraments, del sòl o fins i tot deixant d'invertir en polítiques públiques de desenvolupament social per fer-ho en infraestructures afins a l'explotació turística, com aeroports, carreteres o ports.⁹

Així veiem que aquest model d'acumulació per desposseïció¹⁰

⁷ GASCÓN, J. *Apuntes para un análisis crítico de Turismo*. El Turismo en el inicio del milenio. Madrid, 2012. Ed.Foro de Turismo Responsable, Red de Consumo Solidario, Picu Rabicu y Espacio por un comercio Justo. Colección Thesis, número 3. ISBN 978-84-615-6489-7.

⁸ INVEROTEL: Asociación de Inversores Hoteleros de Ámbito Internacional, creat en el 2008 per onze cadenes espanyoles (Sol Meliá, Barceló, Iberostar, Globalia, Fiesta, Sirenis, H-10, Princess, Catalonia y Bahía Príncipe) per tal de millorar la seva capacitat de negociació i aconseguir condicions de favor per les seves empreses.

⁹ GASCÓN, J. *Empresas Transnacionales Turísticas de capital español: el neocolonialismo discreto*. El Turismo en el inicio del milenio. Madrid, 2012. Ed.Foro de Turismo Responsable, Red de Consumo Solidario, Picu Rabicu y Espacio por un comercio Justo. Colección Thesis, número 3. ISBN 978-84-615-6489-7

¹⁰ Concepte encunyat per David Harvey, geògraf teòric i marxista. Consisteix en l'ús de mètodes de l'acumulació originària per mantenir el sistema capitalista, mercantilitzant

contribueix a la pèrdua de biodiversitat, a l'ocupació de terrenys rurals i desplaçament de poblacions que hi habiten, usurpació d'usos de recursos naturals a poblacions originals sobreexplotant i contaminant aqüífers, augment exagerat de consum energètic, artificialització del territori provocant estrès hídric a territoris amb problemes de desertificació ... etc. El desenvolupament turístic pot portar a substituir la terra agrícola per terra urbanitzable, i al camperol per l'obrer de la construcció.

EXPO TURISMO
Internacional

La seva contribució directa al canvi climàtic és un tema que les grans empreses del sector no volen abordar (pressió del lobby turístic per no incloure impactes de l'aviació transoceànica en el Protocol de Kyoto)¹¹ i haurien, ja sigui pels

àmbits fins llavors tancats al mercat.

¹¹ FORO DE TURISMO RESPONSABLE. *Ante la próxima cumbre de Copenhague ¿fin de la impunidad climática para la industria turística?*.

passatgers mateix o pels aliments i infraestructures que són importades pels hotels en detriment dels productes locals. La petjada climàtica està en constant relació amb les emissions de carboni i altres gasos d'efecte hivernacle, no voler tenir en compte la contribució del turisme internacional és no voler posar fre a uns canvis atmosfèrics que ens afecten a tots, tant a l'individu més responsable com als ciutadans que poc han fet en aquesta sobrecàrrega d'emissió. Un cop més el poder i l'economia financera està per sobre de les vides humanes i de la pròpia naturalesa. Segons Paul Peeter¹² el 13% del total d'emissions hivernacle tenen el seu origen en el turisme, especialment per l'enorme pes del transport aeri.

Els països on operen estan marcats per una feble institucionalitat de l'Estat i amb problemes financers, amb un gran deute extern i dependents de la inversió estrangera. És visible la incidència de les ETN's turístiques per aconseguir la desregulació de lleis que protegeixen espais naturals i sistemes mediambientals sostenibles o normatives més laxes que els permetin treballar amb exempcions tributàries, opacitat de transaccions financeres o desregulació laboral convertint en molts casos zones franques, prevalent el dret comercial per sobre dels drets humans.

Desembre 2009, Madrid. Disponible en http://www.foroturismoresponsable.org/images/M_images/publicaciones/posicionamiento_copenhagen_ftr.pdf

¹² Declaració d'aquest enginyer i professor en la Universitat de Breda en el Klimaforum alternatiu al taller "Justícia climàtica i turisme", celebrat en 2009. Disponible en: http://www.turismo-responsable.org/Investigacio_debate/0912_copenccl_buades.html

Emparades per una inexistent regulació jurídica universal que defensi els grups més vulnerables davant la depredació que exerceixen les transnacionals, sota el paraigua de protecció de les institucions supranacionals com el FMI, el BM, l'OMC, i l'OMT, per posar exemples, i tots els mecanismes que s'han creat perquè això sigui possible, com per exemple els GATS (Acord General sobre Comerç i Serveis) que equipara en drets el capital transnacional amb el local, prohibint qualsevol tipus de regulació que premii o defensi l'economia local, o els tractats de lliure comerç o els tribunals d'arbitratge. Fins i tot les polítiques de suport a la internacionalització del desenvolupament turístic a l'estat espanyol, de la mà de la mateixa Monarquia i del Govern, des d'aparicions públiques i reunions privades a utilitzar l'AOD (Ajuda al Desenvolupament) per a fins d'internacionalització amb mecanismes com els crèdits FONPRODE i FIEM (abans crèdits FAD) que lluny estan d'afavorir altruístament al desenvolupament real de la població i territori destí.

Les grans cadenes espanyoles s'han sumat al carro dels contractes de gestió o management contract que fomenten la separació entre propietat i gestió hotelera, diluint responsabilitats que fa més difícil fer-les responsables. Utilitzen estratègies de terciarització per subcontractar i dividir els professionals d'un mateix hotel. S'han caracteritzat per l'exportació del model balear, i han expandit el sistema de "tot-inclòs" que no afavoreix la despesa en els comerços locals i redueix el personal contractat, sent aquest de baixa qualificació, ja que tampoc promocionen els llocs de més

rellevància per a població local.¹³

És també molt important recordar la relació intrínseca que té el turisme turbocapitalista amb el negoci immobiliari i l'economia especulativa¹⁴, sent aquest culpable en gran mesura de la situació de crisi financera global en què ens trobem actualment. A partir dels seus megacomplexos hotelers i residencials la zona es va convertint en clústers de negoci (complexos residencials, camps de golf, ports esportius i megacentres comercials per exemple) on el moviment de diners no ha de donar explicacions ja que es constitueixen en zones on les autoritats nacionals afavoreixen la seva implantació, i en alguns casos permet el rentat a l'engròs de diner negre. Aquests llocs generen migracions que desestructura i envelleix la població de les comunitats camperoles ja que la població jove es desplaça a aquests llocs a la recerca d'oportunitats que realment es converteixen en condicions d'amuntegament de persones vulnerables a les perifèries turístiques. Això genera una fragmentació social entre les poblacions d'origen i amb tot el que implica viure en condicions precàries, com la contribució a l'augment de la prostitució, de la delinqüència i de la misèria.

Relació i classificació d' impactes provocats pel turisme internacional

¹³ CAÑADAS, E. *Organización sindical frente a las cadenas hoteleras*. Opciones en Desarrollo. Setembre 2008. Art.1. Disponible en:

<http://www.albasud.org/publ/docs/13.pdf>.

¹⁴ BUADES, J. *Migraciones: el imán de la especulación turística y residencia*. Ecología política, ISSN 1130-6378, N° 33, 2007, págs. 65-68

Com hem vist, el turisme comporta uns impactes mediambientals, econòmics i socials que es poden dividir de diverses formes, hem escollit la classificació feta per diversos autors que formen part del "critical turn" o gir crític en els estudis de Turisme¹⁵ com Ernest Cañada¹⁶, Ivan Murray¹⁷, Macià Blázquez¹⁸ i Joan Buades¹⁹.

Ells indiquen en diversos estudis²⁰ enfocats en el desenvolupament del turisme depredador al Carib i Centreamèrica que hi ha cinc grans conflictes classificables. Encara que

¹⁵ Una línia d'investigació que no es queda només en la crítica ontològica o acadèmica del turisme, sinó que té explícitament un compromís polític a favor de la justícia social, l'equitat i la lluita contra l'opressió.

¹⁶ Ernest Cañada és investigador i comunicador social. Treballa actualment com a coordinador de ALBA SUD i es membre del Centre per la Sostenibilitat Territorial.

¹⁷ Ivan Murray és doctor en geografia, docent de la Universitat de les Illes Balears (UIB) i membre del Grup d' Investigació en Sostenibilitat i Territori (GIST).

¹⁸ Macià Blázquez és professor titular de geografia a la Universitat de les Illes Balears i membre del GIST.

¹⁹ Joan Buades és investigador i escriptor especialitzat a la recerca sobre el turisme, la globalització, el canvi climàtic i la interculturalitat.

²⁰ BLÁZQUEZ, M., BUADES, J., CAÑADAS, E., MURRAY, I. *Conflictos socioambientales de la construcción d' hoteles baleares a El Carib i Centroamérica*. Colección Cuadernos de Pau i Solidaritat, ed. Direcció General de Cooperació Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració Balear, n° 49, junio 2011. ISSN: 2174-467X. Disponible en: <http://www.albasud.org/publ/docs/45.pdf> // BLÁZQUEZ, M., MURRAY, I., CAÑADAS, E. *Búnker playa-sol. Conflictos derivados de la construcción de enclaves de capital transnacional turístico español en el caribe y Centroamérica*. Scripta Nova: Revista Electrónica De Geografía Y Ciencias Sociales. Ed. Universidad de Barcelona. Vol. XV, núm. 368, julio de 2011 ISSN: 1138-9788. Disponible en: <http://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-368.htm>

es centrin en aquesta zona del planeta, podem extrapolar a altres destinacions, en ser un comportament que es repeteix allà on

el capital transnacional turístic, sobretot el balear, deixa la seva empremta.

1- Recursos i Territoris

Es refereix als conflictes o impactes que es generen mitjançant la resistència de les comunitats als processos de desposseïció, principalment de la terra i de l'aigua, així com la ruptura de la seva territorialitat, desarticulada per la nova funcionalitat turística. Aquesta desposseïció va per múltiples vies, que van de les dinàmiques especulatives i la compra-venda als processos d'expropiació.

S'utilitza el concepte de gentrificació com elitització de l'espai per afavorir els usuaris rics . Això pot suposar el desplaçament de la població local i

l'establiment de nouvinguts de classe benestant (residents estacionals , permanents o turistes) amb una fixació de capital forà i una intensa transformació paisatgística. Això pot conduir a una desestructuració de la territorialitat de les comunitats rurals , entenent aquesta com espai social, econòmic i cultural que utilitzen col·lectivament, en substitució per una lògica d'ocupació i articulació del territori diferent a la seva pròpia, a vegades prohibint l'accés a espais abans considerats un bé comú.

Podem trobar exemples com :

- La destrucció del paisatge i degradació de l'entorn.

- Foment de la divisió social en dificultar el desenvolupament endogen, regional i local.
- Desposseïció dels territoris i els recursos naturals a la població original, arran de la seva mercantilització, provocant el seu desplaçament o desestructurant l'ús d'espais col·lectius, econòmics, socials, polítics i /o culturals.
- Desplaçament de la població local, a mesura que les cadenes hoteleres amplien el seu abast: platges, camps de golf, urbanització residencial, etc.
- Comunitats més dependents de l'exterior al tenir menys control de la seva cadena de valor.
- Aplicació de dinàmiques especulatives, compravenda o expropiació en l'apropiació de la terra.
- Contaminació per l'abocament d'aigües residuals, per l'augment de GERH (gasos d'efecte hivernacle) i dels residus urbans.
- Refugi d'hotels i residències en urbanitzacions tancades i en espais fortament controlats i privatitzats (model de búnquers turístics).
- Privatització de l'aigua i zones costaneres, impeding l'accés públic d'aquests "béns comuns" a la població local.
- Infracció i delictes urbanístics, així com corrupció.

2- Urbanització

Es basa en els conflictes que sorgeixen quan l'activitat turística es posa en marxa i es duen a terme pràctiques abusives, i fins i tot il·legals. Això provoca la reacció de diferents agents socials, organitzacions de veïns, grups ecologistes i algunes autoritats polítiques que tracten de posar fre als abusos que genera la urbanització turística. Aquest tipus de conflicte sol donar-se més en poblacions amb una alta densitat turístic-residencial.

Podem trobar exemples com :

- Artificialització del territori, en detriment de la seva capacitat agroecològica i biodiversitat.

3- Socio-Laborals

Aquest apartat és explicat com els conflictes generats per la degradació i precarització de la vida i les condicions laborals de la força del treball, tant en la construcció com en els serveis turístics. Cal tenir en compte les condicions de pobresa de la zona, que obliguen als seus treballadors a centrar tots els seus esforços en la supervivència diària.

Els treballadors de la construcció solen ser els que tenen les pitjors condicions, normalment són persones desplaçades que a la recerca d'una

oportunitat s'adrecen a aquests centres de negoci per trobar-la, molt lluny d'això es troben unes condicions molt precàries, horaris indeterminats, sous miserables i no sempre cobrats, treball temporal i informal i que viuen en condicions de vida molt insalubres.

Això ha provocat conflictes laborals, però donada la poca sindicalització en què es troben, o la poca força dels sindicats si n'hi ha, en resum dificulten la resposta reaccionària dels treballadors.

No només aquesta hostilitat empresarial a la presència de sindicats en els seus hotels fa difícil una defensa fèrria dels drets laborals dels treballadors, la separació entre la propietat i la gestió hotelera fa complicat buscar responsabilitats, aquestes es dilueixen entre uns i altres, un altre problema és la tendència a la terciarització com a subcontractació de personal que no depèn de l'empresa matriu, sobretot en personal de vigilància i de neteja, aquesta forma de contractació impedeix aglutinar els treballadors d'un mateix hotel en la seva totalitat, per poder fer una defensa conjunta. Genera fragmentació entre una mateixa unitat de negoci.

Podem trobar exemples com :

- Divisió del treball per raons de gènere.
- Deteriorament de les condicions de treball: salaris baixos, contractes precaris, temporalitat, accidentalitat, dificultats per a la sindicalització, etc.
- Desigualtat en el repartiment d'ingressos.

- Utilització de mà d'obra d'immigrants desplaçats, amb una situació de gran precarietat i vulnerabilitat.
- Baix índex de benestar, per exemple en termes de l'IDH.
- Monocultiu turístic, amb pèrdua de control de la cadena de valor (per exemple en comparació amb els mercats de proximitat) i destrucció del teixit productiu.
- Dràstics canvis socials i culturals deguts a la mercantilització de rituals i tradicions locals. Possible banalització cultural.

4- *Empresarials*

L'activitat turística a enclavaments monopolitzats per aquesta esdevé un desplaçament del petit i mitjà empresariat, o la seva subordinació als mateixos. No solament acaben, els grans capitals, quedant-se amb tot el pastís sinó que els sistemes de "tot inclòs" són una espècie de bunker on els clients ja han pagat gairebé el total del seu viatge a l'origen i no solen sortir del complex, doncs ja creuen tenir tot el necessari; més, si es volguessin aventurar a l'exterior,

gràcies a la por creada pel mateix centre de la perillositat de portes enfora, fan les excursions a través també de l'empresa turística forana. El luxe i la misèria no molesta als inversors ni a les autoritats, ja que

aquest sistema impedeix que els passatgers surtin dels límits de l'hotel i ensopeguin amb aquests veïns pobres convertits en una pedrera de mà d'obra barata.

La reducció de personal mitjançant aquest servei de self-service, típic dels "tot inclòs" és un altre aspecte a tenir en compte, a més aquest personal que es necessita és de poca qualificació, fent possible una major explotació.²¹

Podem trobar exemples:

- Foment del "tot inclòs".
- Competència favorable a oligopolis corporatius, amb creixent preponderància de les empreses transnacionals.

5- Polític-Institucionals

La pressió imposada per la indústria turística per desregular les

legislacions i les polítiques nacionals en qüestions com fiscalitat o l'accés a les costes és un altre escenari de conflicte. En molts casos la regulació que caldria limitar els interessos del capital els afavoreix.

Podem trobar :

- Modificació de la legislació de protecció territorial, per exemple de Parcs Naturals i Nacionals o Reserves de la Biosfera) per afavorir la compra de terres als hotelers.
- Xantatge del deute extern als països empobrits, aprofitant-se dels seus governs i institucions per tal d'aconseguir menys exigències tributàries, socials i ambientals.
- Afavoriment del blanqueig de capitals i evasió fiscal.
- Desviament de fons públics cap a polítiques procreixement turístic

²¹ *Las cadenas hoteleras españolas en América Latina y las libertades sindicales*. Rel Uita, 2008, Argentina. 109p.

Disponible en: http://www.turismo-responsable.org/Investigacio_debate/0810_hot eles_reluita.pdf

Responsabilitat social corporativa al sector turístic

en detriment de polítiques de millora de les condicions de vida de la població.

turístic immobiliari, estatal i internacional, per tal de que el marc normatiu s'adapti a les seves exigències.

- Forta incidència política del capital

3. Presentació del cas: Meliá Hotels International

Sol Meliá, ara rebatejada Meliá International Hotels és la principal cadena hotelera de l'estat espanyol, està entre les 70 primeres ETN's turístiques mundials, tenint llaços econòmics amb Wyndham que és la segona. Consta de més de 300 hotels arreu del planeta, segmentats mitjançant branding en diverses marques: Meliá, Gran Meliá, EM by Melia, Sol, INNSIDE i Paradisus.

El seu fundador és Gabriel Escarrer que en època franquista va començar a construir el seu imperi. Va crear "Hotels Mallorquines, S.A." al 1965, que segons ens explica Joan Buades, va aprofitar al màxim les possibilitats de creixement ràpid en places hoteleres que provenien dels préstecs en diner negre dels touroperadors nòrdics.²²

Això va ser possible, entre altres motius, ja que Espanya va entrar a l'FMI el 1959 i es va posar en marxa un "Pla d'Estabilització" assessorat pel Banc Mundial que va prioritzar el turisme i l'atracció d'inversions estrangeres, amb mesures com la depreciació en un 42 % de la pesseta enfront del dòlar i es va permetre el domini majoritari d'empreses espanyoles per part d'estrangers, més la dictadura vigilava que no haguessin "problemes fiscals" locals per als inversors.

Després d'anys de bonança gràcies o per desgràcia del boom turístic que van patir les costes i litorals a la recerca de l'anhelat turisme de "sol i platja" es van permetre tota sèrie de barbaritats per tal d'explotar al màxim la "gallina dels ous d'or", sense contemplar mesures mediambientals algunes i començant a situar Espanya com un estat de

---

²² BUADES, J. *Geopolítica, Neoliberalismo y Turismo en los Países Catalanes*. Opciones en Desarrollo. Febrer 2011, Art.10. Disponible en <http://www.albasud.org/noticia/es/162/geop>

---

olitica-neoliberalismo-y-turismo-en-los-paises-catalanes

serveis, focalitzant l'economia en el turisme i la febre per la construcció, sent cosins un de l'altre.

Després de la "democratització" s'exigeix una major transparència i una regulació del mercat de treball que fa que les empreses espanyoles comencin a replantejar altres destinacions turístiques per explotar l'activitat.

El primer hotel que va externalitzar la cadena Sol Meliá ho va fer a Indonèsia sota el règim dictatorial de Suharto el 1985, més tard començaria el seu neocolonialisme, amb més presència, a Amèrica Central i el Carib, gràcies en gran part oferida per les polítiques públiques de suport a la internacionalització del desenvolupament turístic de les

ETN's espanyoles, sent clau els crèdits FAD que disfressats d'ajuda a la cooperació oferien crèdits a països amb problemes financers, però amb unes condicions d'inversions públiques controlades per empreses espanyoles, que acabarien beneficiant a les ETN's turístiques de capital espanyol, ja que la majoria d'infraestructures estaven més pensades per millorar l'accessibilitat a enclavaments turístics que la vida als propis vilatans.

Des de llavors Sol Meliá no ha deixat de créixer en molts destins, localitzats en gairebé tots els continents, tenint presència a Europa, Amèrica amb intensa presència a Cuba, a l'Àsia i fins i tot a l'Àfrica i Orient Mitjà, com podem veure a la següent taula:

HOTELS A EUROPA	HOTELS AMÉRICA	A	HOTELS A ÀSIA
Alemanya 23	Argentina 3		Indonèsia 4
Bulgària 6	Brasil 12		Malàisia 1
Croàcia 19	Canadà 1		Vietnam 1
Espanya 164	Colòmbia 2		
França 5	Costa Rica 1		
Grècia 1	Cuba 26		HOTELS A ÀFRICA I ORIENT MITJÀ
Itàlia 4	EEUU 3		Cab Verd 1
Luxemburg	Mèxic		Egipte

1	9	4
Portugal 12	Panamà 2	Emirats Àrabs Units 1
Regne Unit 2	Perú 1	Tanzània 1
	Puerto Rico 1	
	República Dominicana 5	
	Uruguai 1	
	Veneçuela 1	

Font: pàgina web oficial de Meliá Internacional Hotels

4.1. Conflictes relacionats amb la implantació del turisme made in MHI

1. Cas Meliá Playa Conchal, Guanacaste, Costa Rica.

- **Síntesi:** sol·licitud de l'Hotel Meliá Platja Conchal per ampliar l'explotació del cabal d'aigua de l'aqüífer de la conca del riu Nimboyeres. Construcció i eventual operació d'un aqüeducte per a fins hotelers que podria posar en risc la disponibilitat d'aigua potable a les comunitats de Santa Cruz de Guanacaste.

- **Període:** 2000 fins al 2006.

- **Localització:** Districtes de Cartagena, Tempate, Tamarindo, Cap Espelmes, Cantón de Santa Cruz, Província de Guanacaste. República de Costa Rica.

- **Actors en contra:** Asociación de Comunidades Costeras. Iniciat per

l'Asociación de Vecinos de Lorena de Santa Cruz²³. Institucions públiques, ONG ambientalistes i altres entitats tècniques i jurídiques, així mateix l'Església Catòlica.

• Descripció conflicte:

La subconca del riu Nimboyeres forma part de la conca del riu Tempisque. Amb una àrea de 3405 km², es caracteritza per ser una de les més explotades i per estar situada en una de les regions més seques del país durant l'època de sequera. És una de les zones més crítiques del país quant a disponibilitat d'aigües subterrànies i superficials, deguda a

²³ L'Associació de Veïns de Lorena de Santa Cruz de Guanacaste (ASOVELORE) busca enfortir la capacitat d'incidència d'aquestes comunitats per participar en la presa de decisions per tal que la gestió del recurs hídric a la regió es realitzi sota els criteris d'equitat, eficiència i participació ciutadana, i d'aquesta manera es garanteixi l'accés a les futures generacions, es protegeixin els mantells aquífers, les zones humides i micro conques, millorant així la seva qualitat de vida.

la baixa precipitació i a l'explotació desmesurada d'aquestes aigües subterrànies properes, el que també ha derivat en la intrusió salina en alguns punts. Això impacta directament sobre la disponibilitat d'aigua per a les poblacions i per a altres usos. S'estima que hi ha 13000 habitants, distribuïts en les comunitats de Cartagena, Tempate, Portegolpe, Lorena, El Pla, Lajas, Hatillo, Trapiche, Huacas, La Garita, Matapalo.

La conca hidrogràfica del riu Nimboyores forma part del sistema subfluvial del riu Cañas. La morfologia dels sòls donen origen a tres subconques que conformen la conca del riu Nimboyores: riu Tempate, riu Limón i riu Barba de Viejo. Aquestes tres subconques convergeixen al sud de la coordenada 262 en una vall al·luvial ("corredor de Lorena") a la localitat de Lorena.

Des de principis de la dècada dels noranta s'han promocionat els ambients geogràfics de la província de Guanacaste a nivell nacional i internacional, per tal que empresaris i consorcis hotelers, orientin els seus capitals per desenvolupar la puixant indústria turística. Això ha generat una considerable demanda del recurs hídric per a destinar a l'activitat hotelera. Aquesta enorme demanda creix durant l'època seca i ha exercit una creixent pressió en especial en els aqüífers costaners.

L'activitat turística de megacomplexos posa en perill el proveïment d'aigua per a les poblacions que hi habiten, podent esgotar els aqüífers deixant a les comunitats sense l'aigua per a fins de primera necessitat, entrant en contradicció amb altres usos (consum

humà, agricultura i ramaderia) i prevalent els usos comercials turístics per sobre dels locals. La seva desmesurada i sobrepassada capacitat hidràulica està més que demostrat. La vinculació dels megacomplexos és extractiva i depredadora, tant en recursos humans en relació a l'ús laboral com dels recursos naturals.²⁴

La cadena Sol Meliá pretenia ampliar el complex hotelier (amb pistes de golf incloses), i tenint ja una concessió d'aigua de 72litros/segon (representa abastament per 20736 persones), sol·licita el 23 d' octubre de l'any 2000 a través de la Societat de Usuaris de Huacas y Playa Conchal ampliar 60litros/segon més (representa abastament per 17280 persones). La utilització d'aquesta figura jurídica substituint Desenvolupaments Hotelers Guanacaste, S.A. (que és qui representa l'empresa balnear a Costa Rica) evidència que prefereix no sortir públicament com sol·licitant de la concessió i exercint de testaferro juntament amb Florida Ice & Farm .

²⁴ La localitat de Matapalo a la mateixa regió, és un exemple de sobreexplotació de Sol Meliá a la zona.

En no disposar de tanta aigua propera donada l'escassetat del territori, aspira a aprovisionar-se dels aqüífers disponibles a la conca del Riu Nimboyeres a Lorena de Santa Cruz, la principal font d'aigua a la zona costanera en una distància de 16km. Va sol·licitar un permís

d'explotació de quatre pous, ubicats a Tempate de Santa Cruz, entre els rius Barba de Viejo i Limón. Aquests pous serien destinats per a fins turístics, reg, restaurant i piscines. A causa de les característiques hidrològiques i hidrogeològiques s'estima que aquesta explotació esgotaria l'aqüífer.

L'empresa hotelera té com a propòsit construir un aqüeducte de 40 cm de diàmetre per a una capacitat de 400litros/segon. Sense haver rebut encara els permisos, Melià inicia la construcció, de manera que la plataforma local bloqueja el pas de la maquinària i es manté en el lloc mantenint resistència pacífica i contínua, cosa que ha enfortit les relacions entre comunitats i organitzacions, sent Maria Rosa Angulo seva cara més visible.²⁵

La Plataforma, per evitar la confrontació entre els moviments de força té l'oportunitat de situar el conflicte en l'àmbit institucional rector de les aigües ja que aquest té debilitats tècniques i legals en els

permisos de l'empresa.

Les irregularitats associades a l'eventual explotació de l'aqüífer Nimboyeres segons les agrupacions denunciants són:

- Emissió de permisos de construcció d'aqüeducte sense comptar amb un Estudi d'Impacte Ambiental i sense requisits legals deguts .
- Atorgament de Permís de construcció per part de la Municipalitat de forma improcedent, sense comptar amb els permisos d'altres entitats competents: Departament d'Aigües del MINAE, INSTITUTRIU, Senara I MOPT .
- Permisos emesos sense corroborar l'existència d'aigua suficient per a consum humà i per a altres

²⁵ El 2002 Maria Rosa Angulo, de l'Associació de Veïns de Lorena, va rebre el "Premi Anual a la creativitat de la dona en el medi rural" atorgat per la Fundació Cimera Mundial de la Dona, radicada a Suïssa, entre d'altres premis.

activitats d'indole econòmica a l'àrea d'influència de l'aqüífer Nimboyores.

- Estudi hidrològic que presumptament no va considerar l'ús i accés a l'aigua per a altres fins diferents dels eventuais usos de la indústria hotelera, ni va avaluar la capacitat de recàrrega real de l'aqüífer confinat; depenent dels aqüífers succints superiors .
- Violació a normatives constitucionals i legals vigents.

Els riscos socioambientals adduïts pels denunciants segons les irregularitats descrites són:

- Eventual extracció excessiva de reserves d'aigua en detriment a les necessitats futures de la població. Es va afirmar que altres aqüífers costaners com Tamarindo, Brasilito i Potrero ja van col·lapsar per la mateixa raó.
- Amenaça de disminució d'aigua per a proveïment present i futur. Segons informació dels denunciants, es va estimar en 13.000 habitants la població que habitava a la conca del riu Nimboyores.
- Eventual afectació de l'aiguamoll de Cañas per dessecació.
- Eventual disminució del cabal dels rius de la subconca del riu Nimboyores (Limón, Nimboyores i Cañas) i del Humedal de Cañas.
- Creixent demanda d'extracció d'aigües per a fins hotelers sense considerar la demanda d'aigües per a altres usos.

- Afectació de proveïment present i futur d'aigua a les comunitats limítrofes: Tempate, Cartagena i Lorena.
- Conflicte pronosticat per l'accés a l'aigua per a altres fins: Ramaderia, reg, agricultura.²⁶

Encara que inicialment es va percebre una complicitat entre el Ministeri de l'Ambient i Energia (MINAE) a finals del 2005 es va arribar a un acord per paralitzar les obres de construcció.

Entre altres coses es va aconseguir dissenyar un Pla de Desenvolupament alternatiu per a la Zona costera basat en el Maneig Integral i Sostenible dels Recursos Hídrics.

• Situació actual:

L'hotel Meliá Platja Conchal, que al 2002 va passar a dir-se Hotel Paradisus Playa Conchal, va deixar de ser de la cadena al maig del 2011.

²⁶ TRIBUNAL CENTROAMERICANO DEL AGUA *Resumen Ejecutivo de Casos Segunda Audiencia de Juzgamiento*, marzo 2004, Costa Rica.

Disponible en: http://tragua.com/wp-content/uploads/2012/04/caso_acuifero_nimboyores.pdf

Ara és propietat de la cadena nord-americana Starwood.

Però Meliá ha informat que operarà a partir de 2015 a la Bahía de Papagayo, a la costa de Guanacaste en sistema de contracte de gestió amb l'Paradisus Papagayo Bay, comunicant que serà un resort de 5 estrelles, tot- inclòs i "ecològic" de luxe amb 381 habitacions, ocupant 21 hectàrees i comptarà amb un Spa Health Club²⁷. No cal dir que el sistema "tot- inclòs" té uns impactes perjudicials per a les empreses locals.

El 2008 la Xarxa-UITA afirmava en un informe²⁸ que els treballadors del Paradisus Playa Conchal no estaven sindicalitzats, encara que al país hi hagi codis i convenis de l'OIT (Organització Internacional del Treball) ratificats, no se solen complir, en la majoria de casos qui reclama els seus drets és acomiadat. No se sap si el Paradisus Papagayo Bay comptarà amb treballadors que utilitzin el seu ple dret a sindicar i no ser perseguits per això.

• **Impactes trobats:**

²⁷ Álvaro Tejeda Schroeder, Vicepresident Senior del Portafoli d'hotels Premium i Operacions de Sol-Group en Amèrica declarar "Vam tenir un gran èxit com a pioners en la destinació amb el Paradisus Playa Conchal i el producte superior que Paradisus Papagayo Bay porta a la regió contribuirà a que continuï l'exitós desenvolupament de Guanacaste com una destinació de luxe" Disponible en: <http://paradisus.com/blogs/blog/2011/05/13/paradisus-resorts-anuncia-la-apertura-de-un-nuevo-resort-ecologico-de-lujo-en-bahia-papagayo-guanacaste-costa-rica/>

²⁸ *Las cadenas hoteleras españolas en América Latina y las libertades sindicales*. Rel Uita, 2008, Argentina. 109p. Disponible en: http://www.turismo-responsable.org/Investigacio_debate/0810_hot eles_reluita.pdf

1) Recursos i Territoris

El fet de voler construir un aqüeducte de 40 metres de diàmetre per augmentar la capacitat de consum de l'hotel, transportant l'aigua des de l'aqüífer de Nimboyeres va generar la preocupació per la possible despossessió del territori i dels recursos naturals a la població original. Aquesta situació va provocar la resistència de les comunitats afectades visibilitzant el greu problema que genera l'activitat econòmica de macrocomplexos turístics en zones on hi ha problemes de proveïment durant l'època seca i posa en perill l'ús de l'aigua com a dret humà, posant en risc els altres usos tradicionals.

2) Empresarials

El foment de complexos del tot-inclòs porta intrínsecament la relació de desplaçament de l'economia local que no beneficia de l'activitat turística. L'oferta de serveis està monopolitzada per la corporació dominant i de gran capital.

3) Polític-Institucional

Es troben massa irregularitats, constatant la prioritat que se li ha donat des d'organismes oficials municipals a la inversió estrangera abans que al desenvolupament mediambiental sostenible de la zona.

2. Cas Mèxic. Zona Xcacel-Xcacelito

• **Síntesi:** La cadena Sol Meliá compra els terrenys costaners de Xcacel-Xcacelito per construir un luxós mega-complex, la zona és el santuari de la tortuga marina, el lloc

de nidificació més important al Carib Mexicà.

- **Període:** 1997 a 2001.

- **Localització:** Platja Xcacel, situada a la costa central de l'Estat de Quintana Roo, es localitza dins del corredor turístic Cancún-Tulum, al Km 235 de la carretera estatal Chetumal-Cancún i pertany al Municipi de Solidaridad. Limita al nord amb el centre recreatiu Chemuyil, al sud amb Caleta de Xel-Ha, a l'est amb el mar Carib i a l'oest amb la carretera federal No. 307.

- **Actors en contra:** Associació Salvament i Vida Ecològica de Akumal (SAVE), altres grups ecologistes, Greenpeace Mèxic, grups socials locals i la Unión de Artesanos y Comerciantes.

- **Descripció conflicte:**

El 1997 la cadena Sol Meliá va comprar juntament amb altres inversors un terreny costaner situat a Xcacel i pensaven construir un luxós complex turístic de 5 hotels i poc més de 1400 habitacions. La compra es va produir gràcies a les facilitats per a la inversió i els preus de ganga²⁹ oferts

per l'ex-governador Mario Villanueva i en un inici van comptar amb els permisos de les autoritats Federals amb el beneplàcit de la Direcció General d'Impacte i Risc Ambiental de la Secretaria de Medi Ambient i de Recursos Ambientals (SEMARNAT). La compra es va fer de forma secreta sense informar ni consultar a la societat, tot i que l'ordenament jurídic establí que no es podia construir a la zona.

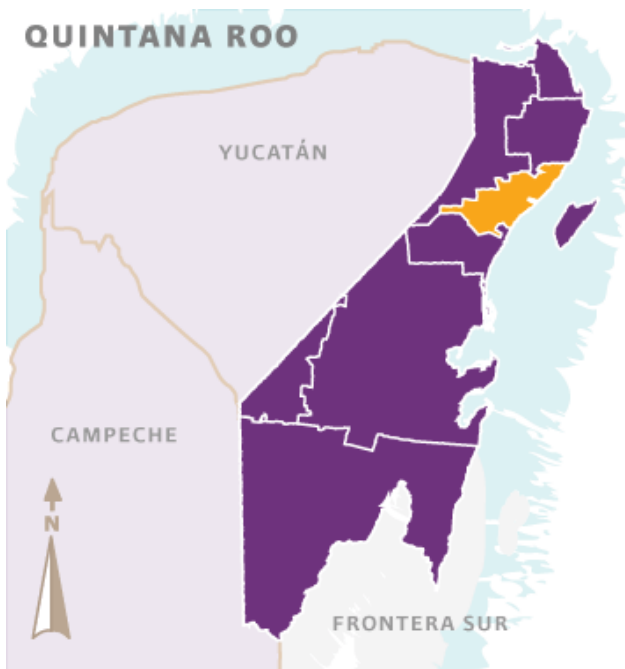
Xcacel és una petita platja a la península del Yucatán, a uns 100 km al sud de Cancún, a la costa del Carib de Mèxic, i forma part del tram de costa atlàntica més important per a la reproducció de tortugues marines. Allà es donen cita cada any espècies com la Tortuga Verda i la Tortuga Boba, declarades des dels anys 80's en perill d'extinció. Aquesta platja es va protegir el 1994 dins del Pla d'Ordenament Ecològic del Corredor Turístic Cancun-Tulum, a causa de la proximitat (20 m) a la zona on fresen cada any les tortugues marines i recomanava que en cas de vendre es donés prioritat a les ONG's perquè ho convertissin en reserva.

Adicionalment, l'àrea terrestre sosté vegetació de selva sucaducifolia, un tipus de vegetació altament vulnerable entre altres raons, per la seva restringida distribució a Quintana Roo, amb espècies endèmiques. A l'àrea marina es troben petites formacions d'esculls i plataformes adjacents, que defineixen la morfologia i dinàmica costanera de Xcacel, regulen l'estabilitat de les platges i són un element determinant en l'èxit de l'arribada de les tortugues.

La primera actuació de la cadena balnear va ser tancar el pas a la zona i destruir el campament Tortuguero

²⁹ El preu era de 5\$ el m² com mitjana.

que ja existia, que servia com a centre d'estudi i conservació de les tortugues marines. També es van talar milers de palmes i manglars amenaçats i van tancar l'accés al públic de la platja. Posteriorment l'Institut Nacional d'Ecologia va obligar a reconstruir-lo, encara que sembla ser que ells no ho van fer. També la Procuradoria Federal de Protecció a l'Ambient (PROFEPA) va sancionar a Sol Meliá amb 20.000 \$, per destruir els exemplars de palmes en perill d'extinció, que suposadament no van ser pagats i li va ordenar no tancar l'accés al públic.

Nancy de Rosa, a través de l'associació Save va detenir la construcció del mega-complex. Va interposar dos recursos en contra de Sol Meliá que qüestionaven l'irregular procés d'autorització, i gràcies a una segona opinió pública que es va fer a la platja del Carme el conflicte va rebre una forta pressió mediàtica de grups ecologistes.

La SEMARNAT determinar que el projecte de Sol Meliá no era viable ni

sostenible, en destruir ecosistemes únics i amenaçar a nombroses espècies en perill i en vies d'extinció. Va admetre una manifestació d'impacte ambiental incompleta i defectuosa, fins i tot més tard es va saber que l'alcalde de Solidaridad va denunciar que representants de Sol Meliá havien intentat subornar-lo.³⁰

Al 2001 es van revocar els permisos, així Xcacel-Xcacelito quedava suposadament protegit perquè tota l'àrea seria destinada a la conservació.

• Situació actual:

En denegar els permisos per construir en aquesta zona es va concedir a Sol Meliá la possibilitat d'explotar altres terrenys, li van oferir una permuta a la Costa Turquesa, la zona nord de la Playa del Carmen.

• Impactes trobats:

1) Recursos i Territoris

Troblem que aquest conflicte generava la destrucció del paisatge i la degradació de l'entorn, ja fins i tot protegit, amenaçant al seu ecosistema.

2) Urbanització

Observem que no només el projecte no era viable sinó que l'actuació des d'un inici de Sol Meliá va ser menysprear el valor mediambiental del lloc, destruint el Tortuguero, sense arribar a complir l'ordre de

³⁰ La Tortuga Marina, Greenpeace, juliol 2001, Mèxic.

Disponible en:
<http://www.efiro.com/revistas/articulos/99595866559952.php>

reconstruir ni pagar la sanció per la tala de palma en perill d'extinció.

3) Polític-institucionals

Es desobeeix per part d'autoritats i de compradors el Pla d'Ordenament Ecològic del Corredor Turístic Cancun-Tulum aprovat el 1994.

3. Cas Mèxic. Zona Playa del Carmen. Construcció Paradisus Resort Playa del Carmen.

- **Síntesi:** Després del conflicte a Xcacel-Xcacelito es permuta a Sol Meliá amb uns terrenys a la zona de la costa Turquesa al municipi de Solidaridad, on resisteix davant la depredació turística l'últim espai de manglars. S'anava a dir Paradisus Resort Playa del Carmen.

- **Període:** 2006 al 15 de març de 2007.

- **Localització:** Zona Turquesa, part nord de la zona urbana Playa del Carmen. Municipi de Solidaridad. Quintana Roo, Mèxic.

- **Actors en contra:** Dirección General Impacto y Riesgo Ambiental. Secretaría de Medioambiente y Recursos Naturales (SEMARNAT) .

- **Descripció conflicte :**

Després de la denegació de construir a la zona de Xcacel , el govern atorga a Sol Meliá una permuta per terrenys a la zona de Costa Turquesa, on si pogués construir el projecte turístic desitjat, 1470 habitacions.

Des de la gran incidència de la sobrecàrrega turística generada a la zona els últims anys, aquesta ha estat devastada no solament de la

selva sinó del manglar, que gairebé ha desaparegut, el que ha posat en risc les connexions hidrològiques dels aiguamolls en tot el sector .

El 2006 la cadena presenta la Manifestació de l'Impacte Ambiental per al proper Paradisus Playa del Carmen on reconeixen que afectarien una zona de manglar, però amb la modificació de la Llei de Vida Silvestre del 02 de febrer del 2007 que prohibeix qualsevol tipus d'aprofitament de manglar, la Dirección General de Riesgo e Impacto presenta la seva preocupació pel desenvolupament del projecte.

Finalment el 15 de març del 2007 la SEMARNAT li torna a denegar els permisos d'obra.

Fins i tot el president del govern espanyol en el seu moment, José Luis Rodríguez Zapatero, va reclamar una solució que beneficiés a les inversions de capital espanyol davant el president Felipe Calderón Hinojosa a Cancún.

- **Situació actual :** Sol Meliá prepara un nou projecte que s'adapti a les exigències.

- **Impactes trobats:**

- 1) Recursos i territori.

Una vegada més el conflicte trobat és causa de la destrucció del paisatge i la degradació de l'entorn, per crear un projecte que eliminaria gran part de l'única zona de manglar que queda a Costa Turquesa.

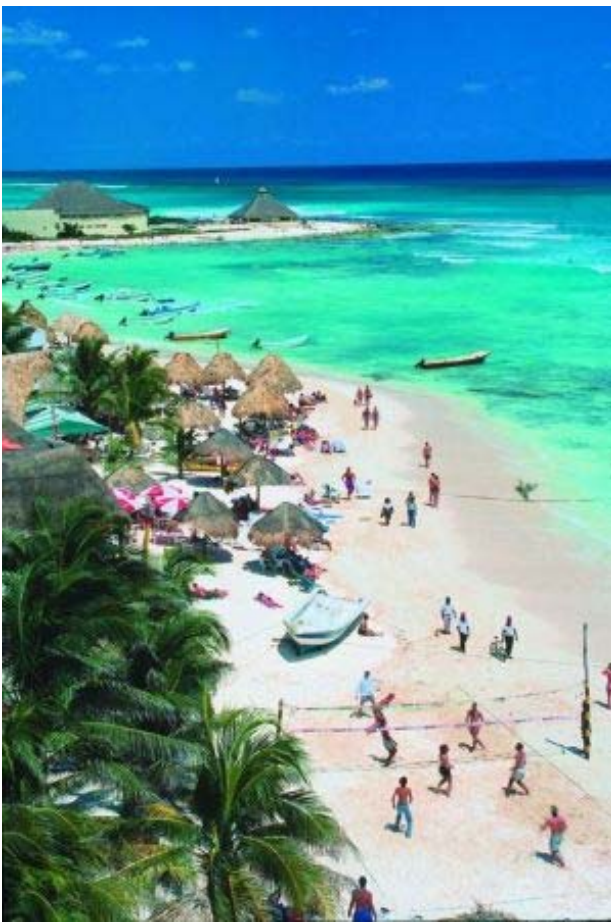
- 2) Urbanístic

El fet de ser una zona amb alt índex de densitat turístic-residencial ofereix

una resistència per part de la població per preservar els pocs espais lliures de privatització turística.

3) Polític-Institucional

El llavors president del Govern espanyol defensa els interessos del capital espanyol davant el president de Mèxic. Aquesta defensa no té a veure ni amb els beneficis per al poble mexicà ni per la majoria del poble espanyol.

4. Cas Mèxic. Zona Playa del Carmen. Construcció Paradisus Costa Esmeralda Resort i Paradisus La Perla.

- **Síntesi:** Tercer intent de Sol Meliá per integrar-se en la Riviera Maya. Amb la construcció, s'ha devastat la majoria del manglar s'ha tocat el mantell freàtic exposant-lo a

la contaminació. Durant la construcció les situacions de seguretat són mínimes, el que condueix a la consecució d'accidents, amb tragèdies que fins i tot arriben a ser mortals.

- **Període:** Final 2007 // 2008 fins final construcció, 2012.

- **Localització:** Zona Turquesa, part nord de la zona urbana Playa del Carmen. Municipi de Solidaridad. Quintana Roo, Mèxic.

- **Actors en contra:** Ecologistas en Acción // Movimiento Ciudadano y Ecologista MOCE Yax Cuxtal, Centro Mexicano de Derecho Ambiental (CEMDA) // Protección Civil de Solidaridad. Ordenamiento Ambiental.

- **Descripció conflicte:**

Després haver-li denegat la Semarnat la construcció del Paradisus Playa del Carmen, Sol Meliá modifica el projecte perquè li puguin donar els permisos. És l'etapa del Paradisus Costa Esmeralda i Paradisus La Perla, amb 512 habitacions i 394 habitacions respectivament.

Sol Meliá insisteix que ells respectaran el manglar que queda al predi i que el nombre d'habitacions és possible sobre la base del Programa Director de Desenvolupament Urbà de Playa del Carmen, però ometen que va en contra del Programa d'Ordenament Ecològic Territorial (POET) que només permet la construcció en el 35% del total del terreny, de manera que 551 habitacions quedarien fora. Això constitueix un risc per a les connexions hidrològiques dels

aiguamolls en tot aquest sector. Però finalment s'aprova.

Casualment a finals del 2007 hi ha una sèrie d'actuacions de pressió del govern espanyol en favor del capital hotelier espanyol de les grans transnacionals turístiques. Ecologistes en Acció denuncia al desembre de 2007 que l'ambaixador d'Espanya a Mèxic, Carmelo Angulo, pressiona a les administracions mexicanes per aconseguir que les cadenes espanyoles s'alliberin del compliment de la Llei de Vida Silvestre per poder permetre els grans projectes turístics en els manglars protegits, alguns es troben paralyzats a l'estat de Quintana Roo.

L'Ambaixador declara públicament que "ens vam reunir amb Semarnat per abordar algunes dificultats que havien sorgit en la interpretació de la Llei General de Vida Silvestre. Després d'aquesta reunió el subsecretari del SEMARNAT es va comprometre a agilitzar els tràmits de les empreses espanyoles, especialment a la Rivera Maya.

Per part de senadors del grup PRI i PAN es sol·liciten reformes de la legislació de la Ley de Vida Silvestre i de la Ley General de Equilibrio Ecológico y la Protección de Medioambiente per tal de facilitar aquestes construccions en paratges protegits. Els manglars presten serveis ambientals i cada vegada estan més amenaçats, un dels seus actius és de fer de contenció davant huracans o ciclons.

Començat la construcció el Movimiento Ciudadano y Ecologista Mocé Yax Cuxtal i el Centre Mexicà de Dret Ambiental (CEMDA) interposen una denúncia davant la

Procuraduría Federal de Protección al Medio Ambiente (PROFEPA) contra la societat associada a Meliá, Desarrolladora Corporación Hotelera Hispano-Mexicana, S.A. de CV perquè presumptament, després d'arrasar amb àmplia zona del manglar, toquen el mantell freàtic exposant-lo a la contaminació.

Més a més, a l'octubre de 2010 un accident va causar la mort de 3 treballadors de la construcció del complex hotelier, tres alarifs. Es declara culpable l'empresa constructora dels successos per utilitzar material de baixa qualitat, generant el desplome de la zona. Se'ls posa una multa de 30000 pesos i que canviïn de proveïdor de material per evitar problemes.³¹

³¹ CABALLERO, M., *Dan a conocer peritaje de fatal derrumbe*, Diario de Quintana Roo, 30 octubre 2010. Disponible en: <http://www.dqr.com.mx/index.php/secciones/solidaridad/2988-constructora-culpable-de-tragedia.html>

Al març de 2011 es produeix un altre accident, una altra vegada cas de mort. Un obrer, procedent de Chiapas, cau 16m d'altura. Es detecta que el treballador treballava en l'incompliment de les mesures de seguretat preventives. Clausuren obra d'hotel.³²

L'abril de 2011 un altre alarife , procedent d'Oaxaca, cau del 4t pis a les 8:00 del matí i 12:00 no donen el part, ometent l'accident. No es va cridar a l'ambulància i el van portar els mateixos treballadors en una camioneta, primer a un centre de salut i finalment a l'hospital de Seguro Social, ja en estat crític.³³

Per altra banda a l'agost de 2011 la filial de Sol Meliá, Corporació Hotelera Hispano- mexicana acorda amb l'Ajuntament de Solidaridad invertir 45,8 milions de pesos en la remodelació de la prolongació de la Quinta Avenida, per poder obrir en condicions òptimes les seves dues hotels de la marca Paradisus, Costa Esmeralda i la Perla.

Aquesta aportació no serà gratuïta, serà un avançament al pagament del predial corresponent per a l'any 2012 i 2013 , tant com altres obligacions tributàries.

---

³² El Periodico, *Clausuran Obra de otro hotel Sol Meliá tras muerte otro trabajador*, Noticaribe, 15 de març 2011, Disponible en: http://noticaribe.com.mx/2011/03/15/clausuran_obra_de_hotel_sol_melia_tras_muerte_de_otro_trabajador/

³³ *Cae otro albañil de obra de hotel Sol Meliá; tratan de ocultarlo*. Noticaribe, 04 abril, 2011, Ver en: http://noticaribe.com.mx/2011/04/04/cae_otro_albanil_de_obra_de_hotel_de_sol_melia_tratan_de_ocultarlo/

- **Situació actual:** en referència a la denúncia de contaminació del mantell freàtic no s'han trobat dades actualitzades.³⁴ // Es desconeix si hi ha hagut més accidents abans de la finalització de les obres, i tampoc si aquest últim obrer que estava en estat crític va poder seguir vivint.

- **Impactes trobats:**

- 1) Urbanització

La construcció dels hoteles ha suposat, a més d'arrasar zona de manglar, un perill de contaminació per contacte amb el mantell freàtic.

- 2) Laborals

Les condicions de treball durant el període de construcció evidencien en quina situació de precarietat viuen els treballadors de la construcció d'aquests complexos.

Aquesta precarietat és alarmant, es succeeixen accidents i condicions de vida i de treball intolerables. Normalment aquests treballadors tenen sous irrisoris, mesures de seguretat gairebé inexistents, treball temporal i imprecís, estan amuntegats en habitatges en condicions insalubres, causa de l'elevat preu del sòl de la zona que encareix les cases i pisos, tant de propietat (impensable) o de lloguer. Solen ser persones desplaçades, migrants d'altres regions del país.

- 3) Polític-Institucionals

D'una banda tenim aquest exemple de pressió de representants polítics

---

³⁴ Se han enviat correus a MOCE i a CEMDA per averiguar la situació final d'aquest conflicte, pero encara no tenim dades.

del poble espanyol per aconseguir una modificació de la legislació de protecció territorial en benefici del capital inversor espanyol, exercida per Carmelo Angulo, ambaixador espanyol a Amèrica Llatina.

I per altre es tracta de desviament de fons públics cap a polítiques procreixement turístic. S'utilitza diners públics, en aquest cas com a avançament de pagaments que després estarà exempt, per crear la infraestructura necessària per a l'ús

turístic del territori, sent aquestes obres pensades més per al turista que per a la població local. Aquesta inversió pública en aquest aspecte fa que d'altra banda es disminueixi la despesa en altres partides, com ara la despesa pública social.³⁵

³⁵ “Con adelantos del predial, avala Cabildo que Sol Meliá remodele Quinta avenida de la Colosio”, Noticaribe, 23 d'agost de 2011. Disponible en : http://noticaribe.com.mx/2011/08/23/con_a_delantos_del_predial_aval_a_cabildo_que_sol_melia_remodele_quinta_avenida_de/

Taller de CCOO sobre cooperació sindical i responsabilitat social de les empreses. 2012.³⁶³⁷

De l'estudi que van fer del comportament de les cadenes espanyoles a Amèrica Llatina, podem destacar el següent, inclosa Meliá Hotels International.

Pràctiques de les cadenes espanyoles a Amèrica Llatina i el Carib:

- Separació entre propietat i gestió hotelera .
- Subcontractació de personal . Vigilància i neteja sobretot . Terciarització .
- Expansió del "tot inclòs" .

Problemes sindicals de les cadenes hoteleres:

- Dificultats de sindicalització en el Grup Barceló i Sol Meliá. ³⁸
- A Costa Rica , Xile , Nicaragua o Uruguai no hi ha presència sindical en cap hotel espanyol.
- A Mèxic i República Dominicana funcionen els "contractes de conveniència " per evitar la presència de sindicats genuïns .

Insostenibilitat Mediambiental:

- Model d'implantació depredador de territori i entorn natural . Riviera

³⁶ CCOO. *Informe Las cadenas hoteleras españolas en América y África*, AECID, març 2007, Madrid. Ver en: http://www.fecoht.ccoo.es/comunes/recursos/26/1241636-Las_cadenas_hoteleras_espanola_en_America_Latina_y_Africa_FECOHT-CCOO.pdf

³⁷ A l'Informe de Rel-Uita de 2008 sobre les cadenes espanyoles a Amèrica Llatina ja es denunciava els mateixos aspectes.

³⁸ L' Informe de la Rel-Uita de 2008 sobre les cadenes espanyoles a Amèrica Llatina també ho confirmava. “Barceló i Sol Meliá son obertament antisindicalistes”.

Maya, Costa Rica i Nicaragua.

- Impactes socioambientals. Pèrdua de sòl i sorres costanera, degradació del paisatge, sobreexplotació i contaminació d'aqüífers, augment consum energètic, canvi climàtic (transport) → petjada ecològica turística.

Conclusions:

Una de les conclusions que s'extreuen d'aquest estudi és que les cadenes hoteleres espanyoles busquen millorar la seva imatge pública a través de la RSC. Acords amb ONG per dissimular problemes mediambientals sense compromisos amb el treball decent. I cita a Sol Melià.³⁹

³⁹ Com per exemple l'acord que va crear Sol Melià amb la ONG Intermón per la comercialització de productes de comerç just en els seus establiments ajudant així a crear una imatge positiva de la cadena. Intermón es retirada d'aquest acord després de les polèmiques suscitées.

E) Relacions de poder a les esferes públiques i tractes de favor.

- **Síntesi:** Modificació normatives i exempcions fiscals en favor de la inversió estrangera.

- **Període:** 2011

- **Localització:** Mèxic-Espanya

- **Descripció conflicte:**

Al gener del 2011 el govern de Mèxic ofereix una política de contenció fiscal que afavorirà nous desenvolupaments hotelers per així captar una major inversió espanyola al país.

Així mateix, el governador de l'Estat de Quintana Roo, Roberto Borge, va viatjar a Madrid la Fira Fitur per fer contactes amb les cadenes hoteleres espanyoles per tal que incrementin la seva presència a la zona. Va oferir una menor càrrega fiscal per a aquests inversors i es va comprometre a no incrementar ni

l'impost d'allotjament ni el de nòmines.

També es compromet a reforçar la seguretat per poder garantir-la durant l'estada dels turistes, d'una banda reforçaria el control de la immigració a la frontera amb Belize i també crearia unitats especials de policia antisegrestos.⁴⁰

- **Impactes trobats:**

S'escenifica altra vegada com es prometen preferències per la inversió directa estrangera amb un desviament de fons públics cap a polítiques de procreixement turístic. Deixant de cobrar les càrregues fiscals que els tocarien a les transnacionals, en comparació negativa amb l'economia local

⁴⁰ CINCO DÍAS, *México tienta a los grupos hoteleros españoles con apoyo fiscal a la inversión*, 31 en gener 2011

Ver
en:http://www.cincodias.com/articulo/empresas/mexico-tienta-grupos-hoteleros-espanoles-apoyo-fiscal-nversion/20110131cdscdiemp_11/

ajudant a una competitivitat més difícil del petit empresari vers les grans indústries turístiques. D'altra banda el govern mexicà es compromet a destinar diners públics per al benestar dels turistes i residents de segona residència, en lloc, segurament, d'utilitzar per a polítiques públiques socials per al total de la població.

EL TRIBUNAL PERMANENT DELS POBLES

El Tribunal Permanent dels Pobles (TPP) va realitzar un estudi exhaustiu de la forma en què les empreses turístiques europees operen a Amèrica Llatina, com els seus codis de conducta voluntaris dins de la RSC no han evitat les violacions als drets humans i al medi ambient reiteradament. Viena al 2006 es van analitzar els casos dels serveis hotelers a la Riviera Maya, declaren i acusen a cadenes com Sol Melià de "prestació monopolista i abusiva tant legal com il·legal, en detriment de l'economia local, i de les petites i mitjanes empreses locals (sistema "All Inclusive" en general de serveis hotelers i activitats connexes d'agències de viatges, restaurants, bars, botigues de busseig, centres nocturns, botigues artesanals, de roba ... etc, organització de tour, renda d'actuacions i altres vehicles aquàtics i terrestres, compravenda de béns arrels i temps compartits, renda de departaments ...".

Les acusen de:

- Violacions sistemàtiques de les normes laborals en detriment dels treballadors de la construcció (paletes) qui són subcontractats per a la construcció dels complexos, no es respecten ni els drets laborals ni humans, ni individuals ni col·lectius.

- Desposseïció de terrenys tant nacionals com comunals, depredació del medi ambient i privatització il·legal de zones costaneres, impeding el pas a població local.

- El poder corporatiu distorsiona l'aplicació de les lleis i les incompleix en detriment de la població mexicana.

Descriu a més com el mercat està tancat a petites i mitjanes empreses locals (que són les de creen el 80% d'ocupació local), permetent el monopoli. Això comporta a alt grau d'atur, que genera desestabilitat social i econòmica, per una banda floreix l'economia il·legal i precària, i per altra afavoreix la proliferació de delinqüència. Alimenta el fenomen de la prostitució i el tràfic de drogues.⁴¹ També destaca que els beneficis que genera l'explotació dels recursos mexicans, en la seva major (un 92%) no es queden al país.

---

⁴¹ TRIBUNAL PERMANENT DELS POBLES, Informe *La Unión Europea y las empresas transnacionales en América Latina*, Enlazando Alternativas, 2010.

Disponible en: http://www.enlazandoalternativas.org/IMG/pdf/TPP-verdict_es.pdf

6. Cas Gran Meliá de Jakarta, Indonesia

- **Síntesi:** la companyia no respecta els acords laborals establerts al conveni col·lectiu i comet persecució sindical a treballadors sindicalitzats.
- **Període:** 2005 fins 2009.
- **Localització:** Jakarta, capital de Indonesia. Al nord de l' illa de Java, en el oceà pacífic.
- **Actors en contra:** Red UITA (Unión Internacional de Trabajadores de la Alimentación, Agrícolas, Hoteles, Restaurantes, Tabaco y Afines).
- **Descripció conflicte:**

El Gran Meliá de la mà de PT Suryalaya Anindita International, el

2005 no complint amb el signat en convenis col·lectius amb l'organització SPM Gran Meliá, afiliada sindical de RED-UITA a Àsia, va començar una reestructuració prevista de 200 empleats. Primer va començar per acomiadar 40 treballadors, dels quals la majoria eren dirigents sindicals, 28 van cedir però 12 treballadors van seguir lluitant.

A més d'acomiadar, es va retenir diners que es devia al sindicat de les deduccions de quotes sindicals i de les comissions de serveis. A més va instal·lar equips de vigilància per intimidar al sindicat i als seus militants.

La UITA va llançar una campanya de suport internacional als sindicalistes indonesis. 42

---

42 REL-UITA, Campanya de suport. Juliol

El Tribunal Laboral de la ciutat de Jakarta va admetre a tràmit la causa contra PT Suryalaya Anindita⁴³ i va ordenar a la direcció de l'Hotel Gran Meliá que reincorporés als treballadors demandants en els seus llocs habituals de l'hotel. A més, es va ordenar a l'hotel que abonés retroactivament els càrrecs per serveis deguts als treballadors fins a gener de 2008.

- **Situació actual:**

Massimo Frattini de UITA ens confirma via mail que després de la negociació es van obtenir els drets dels 12 treballadors, 10 d'ells van recuperar la seva feina i es va salvar el conveni col·lectiu.

El vicepresident executiu de Màrqueting de Sol Meliá, Luis del Olmo, declarava en 2010 que els

2008.

Disponible en: http://www.iuf.org/cgi-bin/campaigns/show_campaign.cgi?c=358

⁴³ *Enquesta Violacione Drets Sindicals*, Indonesia, 2009

Disponible en: <http://survey09.ituc-csi.org/survey.php?IDContinent=3&IDCountry=IDN&Lang=ES>

hotels a Bali eren dels més rendibles malgrat les grans dificultats entre les que destacava els desastres naturals, la inestabilitat política o la manca d'infraestructures. No va esmentar que una de les mesures més rendibles és la precarietat de les condicions de treball dels seus empleats, tant pròpies com les de la seva cadena de valor.

Mentrestant la companyia no deixa d'expandir-se obrint nous hotels, aconseguint al sud-est asiàtic 8 establiments amb l'anunci de l'obertura en 2015 d'un altre Inside Meliá a Java. Sent la regió on més va créixer com a destinació turística en 2012 (9%).

- **Impactes trobats:**

- 1) Laborals

Sol Meliá aprofita una legislació laxa per no respectar els acords laborals establerts en el conveni col·lectiu provocant un deteriorament de les condicions de treball.

Aprofitant una renovació de l'hotel pretén fer una reestructuració del personal sense complir els drets laborals d'aquests, enfrontant-se a la negativa dels treballadors focalitzant en els empleats sindicalitzats, retenint les quotes i controlant-los per tal d'intimidat-los.

Com ja vam veure en l'informe de la REL - UITA del 2008 i de CCOO a 2012 sobre "el paper de les cadenes espanyoles a Amèrica Llatina" Sol Meliá quedava definit com una empresa antisindical, que no afavoria a crear un clima laboral just i mínimament responsable. Aquesta manera de procedir és igualada a altres destinacions on no és exigible

uns drets laborals internacionals mínims, i s'aprofita d'aquesta deficiència en benefici econòmic seu, obviant el benestar d'una part ben important de la seva cadena de valor, els seus treballadors.

7. Caso Calvià, Resort en Magaluf, Mallorca.

- **Síntesi:** reconversió hotelera de un espai del litoral de Mallorca para convertir-lo en espai de luxe.

- **Període:** 2011 i contínua construint-se.

- **Localització:** Calvià, municipi mallorquí de la provincia i comunitat autònoma de les Illes Balears. Es troba situat a la part occidental de l'illa de Mallorca, junta la serra de Tramontana, i s'estén fins la serra de Na Burguesa.

- **Actors en contra:** Greenpeace, organitzacions ecològiques, etc.

- **Descripció conflicte:**

La zona de Magaluf va tenir un gran boom-turístic en els anys 60 i 70, han predominat els hotels de tres estrelles i la zona s'ha anat degradant després dels anys. És una costa molt urbanitzada, paradigma i col·lapse del turisme de masses de sol i platja, amb gratacels inclosos. Després d'anys de no tenir iniciatives a la zona, Sol Melià aposta per la "reconversió" de la zona, no fent més que el mateix que sempre, la mateixa aposta empresarial turística, contemplant el negoci que ens ha portat tants mals de cap, la construcció.

La família Escarrer va adquirir dos hotels amb una joint-venture a la zona de Magaluf a Mallorca, que incorporaven a la seva flota ja adquirida fa anys, tenint llavors 8

establiments. L'any 2011 anuncien el projecte Calvià Resort, un mega-complex que pretén revaloritzar la zona, convertir-la en un espai de luxe, gentrificant la zona. Pretén esfondrar un edifici, a canvi d'un altre que passarà a ser residencial i rehabilitació completa de la resta per posar-los en valor amb un nou disseny urbanístic de la zona i conversió d'un carrer en zona de vianants.

Però per a això necessitarà alguns canvis normatius. Per exemple la Llei 7/2012 de "Mesures Urgents per la planificació urbana sostenible"⁴⁴ per

⁴⁴ Illes Balears. Ley 7/2012, de 13 de juny, de mesures urgents per l'ordenació urbanística sostenible. Boletí Oficial de l'Estat, 14 de juliol 2012, núm. 168, p.50599

Ver en:
<http://www.boe.es/boe/dias/2012/07/14/pdf/s/BOE-A-2012-9374.pdf>

a les Illes Balears els obrirà les portes.

Hem de retrocedir una mica més per veure com va ser possible aplicar-la. El 2009 es va crear el Decret Llei urgent 1/2009⁴⁵ "Per impulsar la inversió a les Illes Balears" que va obrir un procediment extraordinari de regularització de places turístiques fins el 02 de octubre del 2009, però amb la nova Llei de Turisme de les Illes Balears 8/2012⁴⁶ s'amplia aquest període extraordinari fins al 21 juliol 2013 el que permet canviar l'ús d'empreses d'allotjament turístic, que fins ara estava prohibit⁴⁷. Aquesta llei que s'havia de presentar uns mesos més tard ja contemplava tots els canvis que exigia el projecte per al seu èxit esperat. Cal destacar el canvi d'ús d'alguns hotels, el que inclouria la introducció de la figura del condohotel (negoci especulatiu de maó), canvis en les intervencions urbanístiques i noves infraestructures comercials, previstes ja per la cadena hotelera.

Per a Greenpeace amb aquesta nova llei es subordina el territori a interessos mercantilistes i s'abandona qualsevol idea de turisme

---

⁴⁵ Illes Balears. Decret Llei 1/2009, de 30 de gener, de mesures urgents per l'impuls per a la inversió de les Illes Balears. Boletí Oficial Illes Balears, 02 de febrer de 2009, núm.17 ext, p.8

Ver en:

<http://boib.caib.es/pdf/2009017/mp8.pdf>

⁴⁶ Illes Balears, Llei 8/2012, del 19 de juliol, del Turisme a les Illes Balears. Boletí Oficial Illes Balears, 21 de juliol del 2012, núm. 106, p.42.

Ver en:

<http://www.caib.es/govern/archivo.do?id=1219472>

⁴⁷ Hof, A. y Blázquez, M. *The Linkages between Real Estate Tourism and Urban Sprawl in Majorca (Balearic Islands, Spain)*. Land. Maig 2013. ISSN 2073-445X.

Disponible en:www.mdpi.com/journal/land/

sostenible. Per Greenpeace la nova Llei de Turisme, amb la modificació del decret Llei 1/2013 que està vigent des del juliol del 2012 "subordina el territori a interessos mercantilistes i s'abandona qualsevol idea de turisme sostenible"⁴⁸ i "lamenta l'estratègia del Partit Popular de seguir rebaixant la protecció ambiental de la costa i la seva privatització ". Atrau capitals especulatius interessats en els canvis d'usos aprofitant una conjuntura financera com la crisi en què estem actualment.

I segons altres veus crítiques , portaveus de PSM-IV-ExM els condohotels poc podran contribuir a crear els llocs de treball promesos per Melià.

A més, i sempre en plena col·laboració amb el Govern del PP governat per Bauzá, aconseguixen que el projecte sigui declarat "Projecte d'Interès Autònom " l'any 2011 , el que li permetrà agilitar els tràmits burocràtics en un 50% i atorgar prioritat a la tramitació. Segons pròpies declaracions del mateix Bauzá "un dels compromisos del govern és eliminar el fantasma de la inseguretat jurídica i facilitar la tramitació administrativa agilitzant les iniciatives del sector privat".

Segons El Mundo la declaració de "Projecte d'Interès Autònom "ha permès que l'Ajuntament permeti obres i projectes il·legals i impossibles de legalitzar i en total contradicció amb el seu PGOU actual". Ressaltant

---

⁴⁸ Mallorca Confidencial. Greenpeace denuncia una bombolla immobiliària s Balears. juliol, 2012.

Ver en:

http://mallorcaconfidencial.com/20120712_88104-greenpeace-denuncia-una-nueva-burbuja-inmobiliaria-en-baleares.html

que l'exemple més clar està en Calvià, on "s'ha privatitzat camins públics, s'ha cedit l'ús en exclusiva d'àmplies zones verdes públiques a empreses privades, de manera contradictòria amb el seu Pla General d'Ordenament Urbanístic (PGOU) i fins i tot ha estat

l'impulsor d'expedients d'expropiació per aconseguir els seus fins".⁴⁹

---

⁴⁹ PLANAS, A. *¿Interés General o Político?*, El Mundo. 06 octubre 2011 Ver en: <http://www.elmundo.es/blogs/elmundo/ciudadanobaleares/2011/10/06/interes-general-o-autonomico.html>

Contribueix també a aquesta desregularització constant la nova Ley de Costas nacional Ley 2/2013 del 29 de maig⁵⁰ que inclou la reconversió d'hotels a primera línia de costa, es redueix la franja de

protecció de la costa de 100 a 20 metres en determinats trams o es desprotegeix les salines i dunes que no són necessàries per al manteniment de la platja, clara estratègia del Partit Popular per seguir rebaixant la protecció ambiental de la costa i la seva privatització, tal com denuncia Greenpeace no és una llei de protecció ambiental, és una carta blanca per legalitzar els excessos urbanístics esdevinguts durant els

---

⁵⁰ Espanya, Ley 2/2013, de 29 de maig, de protecció i us sostenible del litoral i de modificació de la Ley 22/1988, de 28 de juliol, de Costes. Boletí Oficial de l'Estat, 30 maig 2013, núm. 129, p.40691.

Ver en: <http://www.boe.es/boe/dias/2013/05/30/pdfs/BOE-A-2013-5670.pdf>

anys de bombolla immobiliària sense que ningú pagui les conseqüències.⁵¹

Per Macià Blázquez⁵² el projecte de Calvià Beach Resort ha evidenciat que la privatització del litoral és possible⁵³. I el govern de Bauzá ha permès alteracions normatives "obeint el dictat dels hotelers que perdut l'interès i el respecte per la sostenibilitat, la qualitat de l'entorn o el benestar de la població".⁵⁴

- **Situació actual:**

El projecte segueix el seu curs i ja té oberts dos dels hotels, un anomenat Sol Wave House té una piscina d'onades i el Beach Club, els dos de 4 estrelles.

Fins i tot Meliá Hotels International va rebre el 2012 un premi de nova creació, la Placa al Mèrit Turístic per aquest projecte, el qual reconeix la col·laboració publico-privada en la modernització d'una destinació madura com Magaluf. Fins Gabriel

---

⁵¹ Mallorca Confidencial. *Greenpeace denuncia la maniobra del PP para privatizar el uso público del litoral*, 10 Abril 2013. Ver en: http://mallorcaconfidencial.com/20130410_105395-greenpeace-denuncia-la-maniobra-del-pp-para-privatizar-el-uso-publico-del-litoral.html

⁵² Macià Blázquez és professor de Geografia del Departament de Ciències de la Terra de la Universitat de les Illes Balears i membre del Grup d'Investigació sobre Sostenibilitat i Territori (GIST)

⁵³ MOURE, I., *Vecinos de Calitas de Portals protestan ante un proyecto de reforma turística*. Maig 2013.

Ver en: <http://www.diariodemallorca.es/part-forana/2013/05/02/vecinos-calita-portals-protestan-proyecto-reforma-turistica/842681.html>

⁵⁴ BLÁZQUEZ, M. *Islas Baleares: los hoteleros se hacen especuladores*. Ara Balears. 12 juny 2013 Ver en: <http://turismo-sostenible.net/2013/06/14/islas-baleares-los-hoteleros-se-hacen-especuladores-macia-blazquez/>

Escarrer ha estat elegit "Empresari de l'any en 2012" pel seu projecte d'inversió Calvià Beach, atorgat per la Gran Empresa Business Club, un club de grans empresaris.

- **Impactes trobats:**

- 1) Polític-institucional

Hi ha una clara aportació política en el triomf dels interessos privats de Sol Meliá. D'una banda tots els canvis en la legislació que han permès arribar a una Llei de Turisme a les Illes Balears que es decanten per uns canvis d'usos del sòl que abans estaven més protegits, així com la declaració de "Projecte d'Interès Autonòmic" amb una sèrie d'avantatges en la tramitació i la burocràcia. Es constata una gran incidència del capital turístic-immobiliari a l'hora d'elaborar noves lleis o modificacions.

El mateix Gabriel Escarrer, afirmava que el "projecte no hauria estat possible de no haver existit una extraordinària receptivitat i col·laboració per part de la Autoritats autonòmiques i municipals, que amb la declaració d' "Interès Autonòmic" del projecte, i la seva involucració en benefici del desenvolupament de la zona, van proporcionar als inversors la seguretat jurídica i l'agilitat necessàries per invertir i aspirar a tenir rendibilitat."⁵⁵

D'altra banda hi ha una modificació de la legislació de protecció territorial en benefici dels inversors privats amb

---

⁵⁵ EUROPA PRESS. *Gabriel Escarrer elegido empresario del año en Baleares*. El Mundo. 23 Maig 2013.

Ver en: <http://www.elmundo.es/elmundo/2013/05/23/baleares/1369305410.html>

la nova "Ley de Costas" que inclou la reconversió d'hotels a primera línia de costa.

Queda clar que els lobbies de turisme tenen un pes determinant, el que la Mesa de Turismo⁵⁶ va denominar "aportació d'idees i suggeriments per a la promulgació d'una nova Ley de Costas" va suposar que finalment els interessos d'aquestes empreses prevalguessin a l'interès ciutadà i la conservació dels entorns naturals en la modificació de la Ley de Costas espanyola d'aquest any 2013. Aquests grups de pressió protegeixen uns interessos minoritaris que van en perjudici del conjunt de la població i de la conservació dels entorns naturals. Utilitzen unes institucions públiques que la seva finalitat hauria de ser aconseguir l'interès general i el bé comú, que al cap la fi va més enllà dels mers interessos particulars.

Es reafirma que el territori està en venda a capitals financers que no respecten la protecció d'espais naturals en contra d'un creixement urbanístic ja saturat, que no tenen com a prioritat ni un present ni un futur sostenible, que segurament utilitzaran eines financeres tant legals i il·legals per pagar el menys possible a Hisenda i un retrocés en la constant lluita que exerceix l'ecologisme.

8. Cas Barcelona World

- **Síntesi:** projecte macro-turístic d'oci i joc previst per 2016 a la zona

⁵⁶ Com ells mateix es defineixen a la seva pàgina web "La Mesa de Turismo és un grup de trobada, de diàleg i de creació d'estats d'opinió, format per una sèrie de personalitats del Sector privat Turístic Espanyol" de la qual forma part Meliá International Hotels .

dels terrenys colindants de Port Aventura amb diversos inversors.

- **Període:** projecte no començat, construcció prevista.
- **Localització:** Vila-Seca i Salou. Tarragona.
- **Actors en contra:** Plataforma Aturem Bcn World, organizaciones ecologistes...etc.
- **Descripció conflicte:**

Després que el magnat Adelson es debatés entre Madrid i Barcelona per construir el seu projecte Eurovegas i finalment escollís la capital de l'estat espanyol, a finals de 2012 la Generalitat va anunciar que a al seu lloc s'establirà el projecte Barcelona World. Serà en uns terrenys propietat de La Caixa a la província de Tarragona. El grup inversor és el grup Veromonte, i Enrique Bañuelos el seu president. Aquest home de negocis és ben conegut en el món del sector immobiliari i per l'enfonsament borsari d'Astroc, sent el màxim exponent espanyol de l'esclat de la bombolla immobiliària.

Ja des d'un inici l'organització Ecologistes en Acció denunciava que per tal complex es necessitaria aigua del riu l'Ebre i la Plataforma en Defensa de l'Ebre tem que es degradí encara més el Delta i la pressió en el tram final de l'aiguamoll. Tot i que el conseller de Territori i Sostenibilitat, Lluís Recoder, va afirmar que "òbviament no es podia carregar més a l'Ebre , ja que no admet més transvasaments". A data d'avui encara no hi ha hagut una resposta

clara de com van a abastir l'aigua necessària.⁵⁷

Es crearan casinos, zona de compres, hotels i si en un principi s'anaven a crear 20000 llocs de treball directes més altres 20000 indirectes, avui dia es coneix que seran uns quants menys, uns 5000⁵⁸. A més es pretén

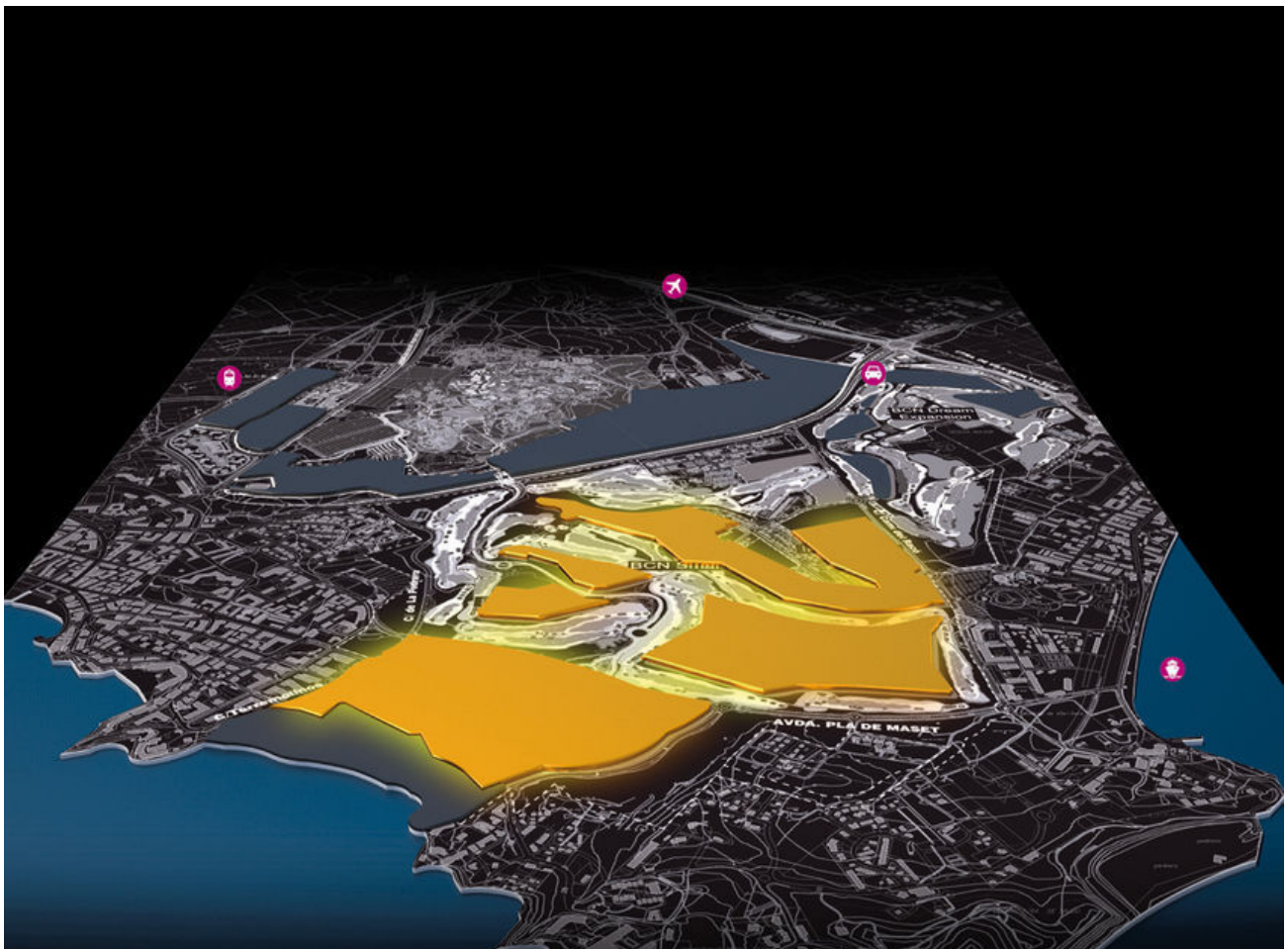
⁵⁷ PEREZ PONS, M. *Los Ecologistas alertan que BCN World agotará la reserva de agua del área*. El País Digital. 25 Setembre 2012. Ver en: http://ccaa.elpais.com/ccaa/2012/09/24/cat_alunya/1348513619_065802.html

⁵⁸ EUROPA PRESS. *Veromonte impulsará BCN*

crear un espai dins del recinte anomenat "Beach Club" a la Platja Llargà, cosa que atempta contra la Ley de Costas que garanteix que el litoral és de caràcter públic i no pot ser exclusiu de cap empresa ni de particular.

World de la mano de Meliá, Value Retail y Melco. La Información.com. 30 Maig 2013. Ver en: http://noticias.lainformacion.com/estilo-de-vida-y-tiempo-libre/compras/veromonte-impulsara-bcn-world-de-la-mano-de-melia-value-retail-y-melco_p0sIPkZ2SHEnPY5dhV8UZ6/

Bcn World anunciar que tindria una zona de 220 hectàrees de zona verda, incloent 90 hectàrees que corresponen a camps de golf existents i 15 hectàrees de la Sèquia Major, un espai natural protegit i catalogat d'interès natural (PEIN) per

la Generalitat de Catalunya i que forma part de la Xarxa Natura 2000, que el complex pretén incloure dins del seu àmbit de negoci. Això suposa privatitzar el medi natural protegit per l'interès general i limitar l'accés a

les "zones verdes " als clients i usuaris del negoci.⁵⁹

Aquest passat mes de maig es coneixia la notícia que la Generalitat ha elaborat una normativa que permetria a les empreses del sector del joc gestionar amb molta més llibertat els casinos, la sala principal podrà obrir 24 hores enfront del límit actual de 20 hores, afavorint així a les empreses per sobre de la normativa actual, relaxant-i alliberant els horaris.⁶⁰

Ja ho deia el conseller Mas-Colell de CiU "el compromís de la Generalitat és total i absolut amb la indústria turística"⁶¹. Fins i tot el diputat tarragoní del PSC, Xavier Sabaté, declarava que el grup socialista al Parlament estarien atents perquè el Govern fes les modificacions urbanístiques i normatives necessàries per tal de garantir que el projecte arribi a bon port.⁶²

⁵⁹ PobleViu.cat. "Aturem Bcn World" segueix exposant les mancances amb què s'inicia el projecte de casinos. 4 Juny 2013. Ver en: <http://pobleviu.cat/2013/06/04/aturem-bcn-world-segueix-exposant-les-mancances-amb-que-sinicia-el-projecte-de-casinos/>

⁶⁰ EFE. Bañuelos presentará el día 03 los primeros inversores de BCN World. La Vanguardia. 28 Maig 2013. Ver en: <http://www.lavanguardia.com/economia/20130528/54374920139/banuelos-presentara-30-primeros-inversores-barcelona-world.html>

⁶¹ EUROPA PRESS. Veromonte impulsará BCN World de la mano de Meliá, Value Retail y Melco. La Información.com. 30 Maig 2013. Ver en: http://noticias.lainformacion.com/estilo-de-vida-y-tiempo-libre/compras/veromonte-impulsara-bcn-world-de-la-mano-de-melia-value-retail-y-melco_p0sIPkZ2SHEnPY5dhV8UZ6/

⁶² Redacció. Savaté (PSC) demana al Govern acabar amb el conflicte del CRT. Tarragona Diari.cat. 01 Juny 2013. Ver en: <http://www.naciodigital.cat/delcamp/tarragonadiari/noticia/966/sabat/psc/demana/al/govern/acabar/amb/conflicte/crt>

El dia 30 de maig es coneixia qui anaven a ser els inversors. Es tracta del grup Meliá Hotels, Value Retail i la companyia d'origen xinès Melco, que és Las Vegas en versió asiàtica i amb una llarga llista d'impactes negatius en les localitats on té negoci, la qual pertany al fill del magnat Stanley Ho, qui ha estat vetat als EUA i a Austràlia pels seus vincles amb el crim organitzat.⁶³

• Situación actual:

Les últimes notícies són la presentació del "Avantprojecte de Llei de modificació de la Llei 2/1980 sobre centres recreatius i turístics i d'Establiment de normes en matèria de Tributació, comerç i joc" de la qual es desprèn els següents punts:

1 - Que al Centre Recreatiu i Turístic de Vila-Seca i Salou, es podran construir sis nous casinos.

2 - Des del moment que s'inauguri el primer d'aquests casinos, i afectant a tots els casinos de Catalunya, es passarà de tributar un 10% sobre els ingressos, en comptes del 55% que ara estaven obligats.

3 - Contrari al que disposa la legislació vigent, que contempla fortes sancions per als infractors, els casinos i bingos podran donar préstecs als jugadors que s'han quedat sense diners.⁶⁴

⁶³ Poders. CIU rebaixarà un 45 punts els tributs dels casinos de BcnWorld. El Triangle.eu. Juny 2013. Ver en: http://www.eltriangle.eu/cat/notices/2013/06/ciu_rebaixara_un_45_els_tributs_dels_casinos_per_bcnworld_36617.php

⁶⁴ REIXACH, J. La monstruositat de Mas. El Triangle. 17 Juny 2013. Ver en: http://www.eltriangle.eu/cat/notices/2013/06/la_monstruositat_de_mas_36664.php

4-Els menors podran entrar en els casinos, sempre acompanyats d'un adult però no poden apostar.⁶⁵

• Impactes trobats:

1) Recursos i Territoris

El primer impacte possible seria la desposseïció de recursos naturals, en aquest cas el proveïment d'aigua no està molt aclarit i la preocupació per la Plataforma en Defensa de l'Ebre es manifesta en preguntar-se d'on van a proveir per mantenir les instal·lacions i el consum humà. La informació no és clara. També en aquest sentit preocupa la possible

⁶⁵ Redacció. *Puig justifica la baixada d'impostos als casinos "perquè la llei necessita adaptar-se" a l'arribada de BCN World.* 324.cat. 14 Juny 2013. Ver en: <http://www.324.cat/noticia/2137658/catalunya/Puig-justifica-la-rebaixa-dimpostos-als-casinos-perque-la-llei-necessita-adaptar-se-a-larribada-de-Barcelona-World>

ocupació del litoral que atemptaria amb la Ley de Costas.

Un altre seria la possible destrucció del territori amb la seva deguda degradació de l'entorn, com afectarà al medi natural ja que pretén ocupar espais protegits com la Séquia Major, que encara que sigui un lloc aïllat entre l'ús urbà i agrícola, segueix sent una zona inundada on es poden observar una gran varietat d'ocells.

2) Polític-institucional

La forta incidència política del capital turístic-immobiliari es demostra en els tractes de favor rebuts per part de la Generalitat perquè la inversió sigui possible, relaxant la normativa de centres recreatius turístics i d'establiments en matèria de tributació, comerç i joc.

4.2. Polítiques de RSC en Meliá Hotels International

Ja en 2005, abans de començar a crear els informes de sostenibilitat per Sol Meliá, aquesta ja parlava que el seu compromís amb el medi ambient li feia dirigir les seves accions sobre la base del desenvolupament sostenible, i presumia que des de 1995 havien creat el seu propi Manual de Protecció Mediambiental.⁶⁶

És a partir de 2007 que crea els informes de sostenibilitat on inclou la RSC i l'acció social. La inversió no és una gran aportació si ho comparem amb la seva facturació anual, per

⁶⁶ SOL MELIÁ. *Mejores prácticas en RSC. Ahorro Energético: Proyecto Save 2005.* CR Works. Ver en: http://www.crworks.es/csr/rsc_mejorespracticassolmelia.php

exemple en el 2008 destina el 0,091% i el 2009 inverteix el 0,10 %.⁶⁷

Els seus informes es caracteritzen per una infinitat de teorització sense arribar a especificar més que accions puntuals que no són el tractament real que hauria de ser el compromís responsable amb els diferents stakeholders.

S'enorgulleixen d'activitats puntuals que lluny estan d'una veritable lluita a favor del medi ambient, o programes i aliances amb finalitats socials que, en molts casos, són cessió d'espais a organitzacions o iniciatives, i captació de fons per a projectes socials o mediambientals per part dels empleats (voluntariat empresarial) o de la voluntat dels mateixos clients. Aquesta contribució altruista que fan treballadors i hostes és un benefici de valor intangible per a la marca de la cadena hotelera. Gràcies a aquestes aportacions podran presumir de consciència social i responsabilitat, quan no és més que un aprofitament d'una coacció emocional, sense realment assumir el paper que té MHI com a responsable d'abusos de drets humans o mediambientals i prendre veritables accions preventives perquè no es tornin a complir aquests abusos.

INFORMES DE SOSTENIBILITAT

Els informes de sostenibilitat que van començar l'any 2007 a causa d'una suposada motivació responsable, inclouen la responsabilitat social corporativa en ells. Es basa en un programa ambiental formal més el programa d'acció social. Aquests informes ni tenen auditories

independents i a més es poden qüestionar moltes de les seves accions.

En ells es recull la "essència d'un compromís pel medi ambient, de la divulgació de la cultura local sempre des del respecte i a la contribució a la integració cultural i la societat".

Defineixen la sostenibilitat com el seu eix transversal, i com aquesta està associada a les relacions i al diàleg amb els seus grups d'interès o stakeholders.

Tenen expectatives de millores sense concretar com, a "impactes generats en l'entorn on es realitza l'activitat, amb la pèrdua d'identitat cultural i amb l'existència de bosses de pobresa en comunitats on són presents".

S' enorgulleixen dient que són una empresa que escolta les preocupacions i les expectatives dels seus grups d'interès. Es permeten parlar de justícia social, de la necessària minimització de l'impacte ambiental i del fonamental desenvolupament econòmic de la destinació.

En les memòries s'han trobat una sèrie d'incongruències amb tot el descrit, alguns exemples són els següents:

1. Existeix des del 2005 el programa d'eficiència energètica SAVE de la mateixa companyia que busca com a objectiu una reducció de les emissions de diòxid de carboni (CO₂) , com també reduir el consum hídric. No tots els hotels estan dins del projecte.

Entre les seves accions per reduir el consum energètic estan alguns

⁶⁷ Dades extretes dels seus informes de sostenibilitat.

exemples del que fan, en aquest estudi aportem idees del que podrien fer. Com en comptes de parlar de substitució de bombetes convencionals per bombetes halògenes ECO o LEDS o la implantació de sistemes de control de clima i il·luminació mitjançant detectors de presència a les habitacions, podrien incorporar programes reals d'eficiència energètica apostant per les energies renovables i solaritzant per exemple en les instal·lacions que estan en una zona de clima tropical, a causa

de la gran quantitat d'hores que disposen de sol.

Quan parlen de reduir el consum hídric en comptes de parlar de la instal·lació de dispositius d'estalvis a les dutxes, podrien parlar de l'impacte que genera tenir camps de golf o piscines, sobretot en zones on l'abastament d'aigua és un problema amb l'agreujant del consum turístic, i podrien prendre mesures reals com redirigir els serveis al client adaptant-se al lloc on es troben.

Si presumeixen de fer cursos per a personal en temes de sostenibilitat i eficiència energètica i hídrica, segons la cadena perquè ho apliquin tant a l'hotel com en la vida quotidiana, haurien de parlar de les causes i del per què és necessari. De com el transport aeri contribueix al canvi climàtic o del que representa la sobrecàrrega turística de la capacitat de càrrega d'un territori .

2. Per parlar de biodiversitat i la seva preservació descriuen possibles impactes que podria generar el turisme, però quan acaben de donar aquesta lliçó sentencien, com podem veure en la memòria del 2012 i 2011, per exemple, que "no poden reportar impactes específics en espècies o en extensions afectades, dels hotels identificats en espais naturals

protegits, ja que no han dut a terme una anàlisi detallada del mateix".

També després de reconèixer que estan en molts punts calents (hotspot) de biodiversitat, com el Carib, amb un major nivell d'amenaça i fragilitat admeten "que han identificat aquests espais adjacents i la seva ubicació, però que no disposen encara de les dades de la mida de les àrees d'hàbitats protegits, confessen que tampoc han realitzat treballs de restauració en aquestes zones".

Les poques accions que destaquen, per exemple, és que a través del lliurament d'oli utilitzat s'ha generat un capital que es dona a l'ONG Acció Natura per a projectes com la conservació de l'Os Bru al Pirineu.

3. L'acció social es basa en accions anecdòtiques, el 2012 exemples com les plantacions de 250 arbres un dia a Punta Cana o aproximar la cultura balinense portant un grup tradicional de cerimònies Mecaru al mateix hotel de Bali.

El 2008 es vanen d'haver creat un Fons d'Ajuda per a empleats afectats per catàstrofes naturals on els fons realment provenen d'iniciatives posades en marxa entre clients i empleats per aconseguir diners. S'autodefineixen com a plataforma d'integració, mentre utilitzen aquesta filantropia voluntària que no parteix del capital de l'empresa.

4. Quan parlen de compres responsables es refereixen al fet que els proveïdors tindran una

"clàusula de sostenibilitat", tot i que també informen que no han desenvolupat controls específics que garanteixin el compliment de la clàusula. No esmenta res de la Sobirania Alimentària, si respecta el dret dels pobles a definir les seves pròpies polítiques agràries, podent impedir o posar restriccions a les empreses per importar els seus productes en benefici de producció local, evitant el dumping per exemple, i res d'esmentar el concepte ecologisme.

PREMIS I CERTIFICACIONS

Sol Meliá busca aconseguir el màxim de premis de sostenibilitat, encara que no són premis fiables al no haver-hi un regulador públic, ni NNUU ni la UE, ni el Govern espanyol ni l'autonòmic que controlin i supervisin adequadament.

Aquests premis són incoherents, com declarar Meliá Hotels International la primera cadena hotelera amb el segell Biosphere de la Humanitat des del 2008, que en principi s'atorga a aquelles empreses que fomenten el desenvolupament social, cultural, econòmic i mediambiental en les regions on estan presents, i l'hi donen a MHI encara que hagi destrossat platges senceres a Mèxic, per exemple. Qui atorga aquest segell és l'Institut de Turisme Responsable (ITR) que també ha estat criticat per donar segells a camps de golf o instal·lacions hoteleres del "tot inclòs". Per aconseguir la certificació la companyia ha de tenir un 10% del total dels hotels certificats per algun òrgan acreditador reconegut, com el "Green Globe" o la norma ISO 14000,

amb la qual cosa se li regala un segell que engloba tota la cadena com si fos una empresa responsable, que té cura i respecta la natura. Un percentatge mínim tan escandalós que admet que tota una marca vanagloriï d'aquesta certificació, que a priori sembla tan fidedigna.

FTSE4GOOD IBEX

Es defineix com un indicador d'inversions socialment responsables compost per companyies espanyoles cotitzades als mercats operats per Borses i Mercats Espanyols (BME) amb bones pràctiques en RSC.

Comparteix aquest índex declarat "responsable" empreses tan necessàries de rentat d'imatge com Telefónica, Repsol o Iberdrola, BBVA, Ferrovial, Gas Natural o Inditex pels seus múltiples casos de denúncies ambientals i socials.

ALIANCES

Les aliances o marcs de col·laboració amb organitzacions grans i prestigioses atorguen a la cadena hotelera certa "legitimitat", que entorpeix el camí cap a la justícia de les denúncies de les poblacions locals o empleats on s'han generat

conflictes. Aquestes persones més vulnerables no poden fer front al gran pes de lobby empresarial, i la situació dels afectats és més precària per competir amb el capital que MHI pot destinar a recursos judicials.

Darrere d'aquestes aliances amb organitzacions sense ànim de lucre, MHI càrrega amb una sèrie de denúncies per males pràctiques en diferents hotels que estan sota el paraigua de la seva marca. En aquest treball hem tractat uns exemples, com hem vist en els casos de denúncies abans descrits, que no vol dir que siguin els únics.

Detallem algunes de les col·laboracions que ha fet MHI amb organitzacions no governamentals o suposades organitzacions de prestigiosa responsabilitat:

- Des del 2008 estan dins del Global Compact o Pacte Mundial, formant part després de la signatura de compromís de dur a terme els deu punts en els quals es defineix aquest organisme. Ja vam comentar abans que aquesta institució dins del si de les NNUU no exerceix un control i un seguiment com per poder certificar que realment les accions definides per la MHI són reals i les correctes. Estar dins del Pacte significa enviar informes periòdics que difícilment seran avaluats i, si fos el cas, exempts de sanció si no es compleixen.
- Sol Meliá i l'ONG Oxfam van pactar un acord en 2009 per vendre productes de comerç just en els establiments hotelers. Aquesta acció reforça la imatge de la cadena, li dóna una publicitat en els mitjans de

comunicació desmerescuda, ja que aquest compromís amb l'ONG li dóna certa legitimitat d'empresa responsable, però sense cap mena de seguiment per part de l'ONG sobre l'impacte de la seva internacionalització, de les condicions laborals ... etc. Després de les crítiques rebudes Oxfam va trencar el pacte convingut amb Meliá.

- Dins del seu projecte SAVE d'estalvi energètic i hídric, informen de la col·laboració que té MHI amb l'ONG WWF en un projecte que es diu l'Hora del Planeta 2012, es defineix com un projecte que lluita contra el canvi climàtic. Massa publicitat per apagar els llums de les façanes d'alguns hotels durant una hora el dia 31 de març. Fins i tot alguns més generosos, addicionalment, creaven accions tan originals com sopars amb espelmes o sensibilitzar els clients i empleats amb el canvi climàtic, segurament obviaven detallar com col·labora el Turisme Internacional amb l'augment de CO₂, i com alguna cosa tenen a veure les transnacionals del sector turístic com MHI.
- Amb UNICEF tenen un acord per la lluita amb l'explotació sexual infantil, la recol·lecció dels fons es basa en recol·lectar 1€ dels clients que vulguin donar suport a la campanya, el que va suposar el 2013 un 79% del recaptat, i el 21 % restant era de contribucions dels mateixos empleats. Mentre MHI desemborsa ben poc, es nodreix d'una publicitat immensa

per col·laborar amb una institució tan reconeguda.

4.3. Relació RSC amb els conflictes trobats i mesures de correcció

En l'informe de l'any 2007, es vanen que l'hotel Paradisus Playa Conchal a Costa Rica col·labora amb projectes de protecció de biodiversitat. Defineixen la zona com hotspot de biodiversitat mesoamericana, i recorden que aquí es troba la quarta platja més important a nivell mundial per al tortugues Boba, en perill d'extinció. També contribueixen amb l'Àrea Conservació Tempisque, que juntament amb altres hotels i mitjançant el pagament voluntari dels hostes, es recapta diners destinats a diversos projectes de conservació de la biodiversitat. Però no esmenta el conflicte amb les poblacions locals generat per la construcció de la canonada per transportar l'aigua de l'aqüífer de Nimboyores, i la petició de més quantitat d'aigua en una zona amb problemes hídrics en temporada seca que posa en perill el subministrament d'aigua a les poblacions originals.

En canvi, en matèria mediambiental, mentre no han pagat les sancions imposades per l'aniquilació del Tortuguero de Xacel Xacelito a Mèxic ni han reconstruït el Tortuguero que estava dins del conflicte generat entre el 1997 i 2001, el 2008 notifiquen que han participat en la protecció de més de 5.000 exemplars de tortuga en perill d'extinció, sense especificar com.

En l'informe 2008, quan estava en procés el conflicte de l'hotel Meliá

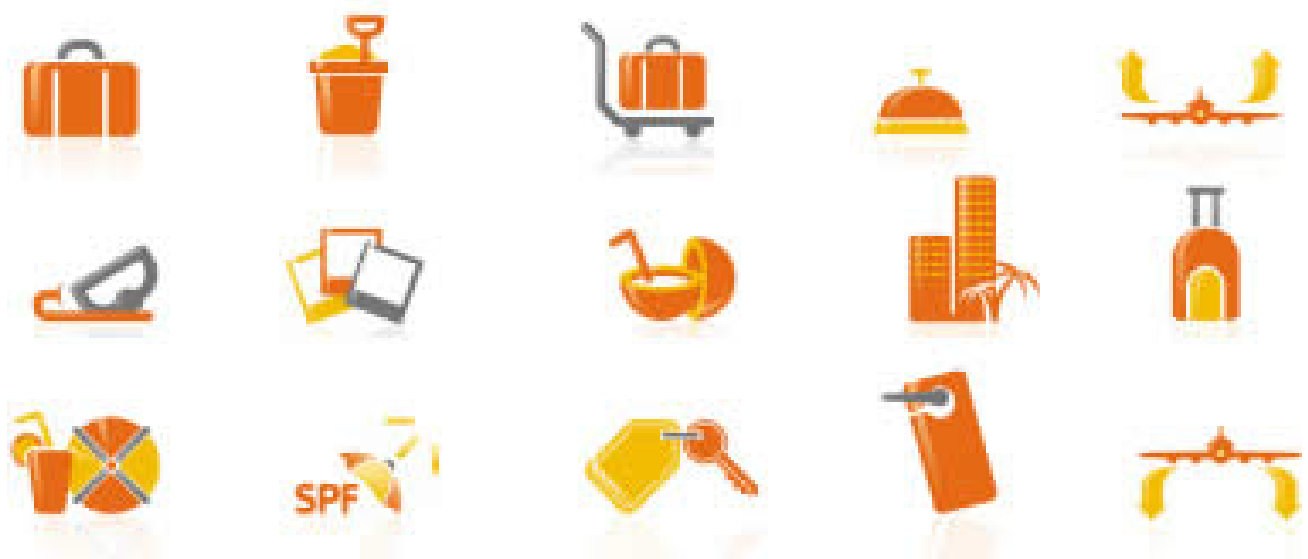
Jakarta, no s'esmenta aquest incident. Afirmen, en canvi, que "durant el 2008 no consta la imposició de cap sanció significativa per incompliment de lleis i regulacions en matèria de drets laborals", està clar que s'omplen la boca parlant de que els treballadors són un dels actius més importants de la seva cadena de valor, però ometen la implicació de la cadena en abusos laborals com la persecució sindical que van patir durant el període de 2005 i 2009 els treballadors sindicalitzats que van voler fer front als abusos d'aquesta transnacional.

Tant en l'informe del 2012 i 2011 descriuen com en matèria de seguretat laboral "regeixen per l'obligat compliment de la normativa de tots els països i pel desenvolupament de polítiques de prevenció per perills concrets detectats a cada zona", en canvi com hem observat en el cas de la construcció dels hotels Paradisus Costa Esmeralda i Paradisus la Perla des del 2010 i el 2012 es van produir

diversos accidents en la construcció dels hotels, degut a una manca de seguretat laboral, amb les seves corresponents multes i paralització de l'obra. I fossin o no contractats per Melià, formen part de la seva cadena de valor, per tant no els eximeix de responsabilitat.

En l'informe del 2012 presenten el projecte Calvià com a exemple de col·laboració publico-privada, fins i tot MHI s'autodefineix com a empresa generadora de canvi i model de gestió responsable i compromesa amb l'entorn, no esmenten el deteriorament mediambiental que representa els canvis en les normatives que han aconseguit amb aquesta col·laboració.

També el 2012, com a inversió en infraestructura destaquen a Mèxic la construcció de la 5a Avinguda a Playa del Carmen, com si fos benefici públic, en lloc d'explicar que realment és una zona de vianants més enfocada per a la satisfacció dels clients turístics.

4.4. Valoració sobre la RSC de MHI

El fet que els seus informes girin al voltant de la sostenibilitat és una burla per a aquelles persones o col·lectius que realment vulguin i treballin per un món sostenible, si encara és possible. MHI es retrata com un referent en sostenibilitat i responsabilitat social, el seu departament de Desenvolupament Sostenible sosté cada any més de 100 pàgines intentant deixar una imatge que això és real, qui tingui el valor de llegir-se els informes veurà que no és més que una acumulació de propòsits sense accions reals que incideixin certament en problemàtiques on MHI posa el seu granet de sorra.

Les aliances en el marc de la RSC entre les ONG i ETN's converteix els actors socials en "grups d'interès" i se li treu el significat polític al concepte de responsabilitat, despullant-lo de la idea de canvi social i de conflicte. També es contribueix a desviar la solidaritat cap a àmbits que no són conflictius amb les multinacionals, es neutralitza la pressió que les ONG's poden desenvolupar a favor de l'exigibilitat jurídica de responsabilitats i es bloquegen les reivindicacions socials a través de la dependència del finançament de projectes.⁶⁸

Com va denunciar en el seu dia tant la Xarxa de Consum Solidari i l'ONGD Sodepau, segons l'acord que va signar MHI amb l'ONG Oxfam és contraproduent. Una ONG que lluita

per pal·liar les desigualtats globals no ha de col·laborar amb empreses que no respecten els drets humans, que promouen la deslocalització, que destrueixen l'activitat econòmica i comercial local, i que exploten els seus treballadors. No creiem que sigui compatible que grans multinacionals que vulneren alguns drets laborals o el medi ambient puguin vendre productes de comerç just, per a l'autora d'aquesta tesina no tot val, i igual que entén que una empresa responsable serà aquella que respecti a tota la seva cadena de valor i contribueixi socialment i mediambientalment, creu fermament que una ONGD ha també cuidar bé les seves aliances i no afavorir a la promoció d'uns valors que no es compleixen per part de l'empresa.

La seva aliança amb la lluita en contra de l'explotació sexual infantil i els drets de la infància que tant èmfasi fa a les memòries, es veuria més recompensat si no contribuís a crear perifèries de pobresa al seu voltant, sobretot en els complexos hotelers amb el sistema "tot inclòs". Unes condicions de vida més justes per als seus treballadors i per a la societat que es veu afectada per la seva activitat empresarial podrien evitar que les persones, adults i nens, es veiessin forçats a exercir la prostitució per guanyar més diners. I com ja havíem identificat anteriorment la prostitució al voltant dels enclavaments turístics existeix perquè hi ha una clientela que ho demanda.

Quan parla del seu compromís amb tots els grups d'interès defuig esmentar la utilització de figures com societats pantalla o testaferros, que evidencien el fet de voler diluir

⁶⁸HERNÁNDEZ ZUBIZARRETA, J. y RAMIRO, P. *El negocio de la responsabilidad*. 1ªEd. 2009:Ed.Icaria. 271p. ISBN:978-84-9888-104-2.

responsabilitats o enfosquir la seva relació amb l'empresa matriu per no perjudicar la seva marca.

Altres aspectes que no indica és la seva falta de compromís amb les hisendes, es coneix des de fa anys l'existència de filials de Meliá a paradisos fiscals. Col·labora amb més de 20 entitats en aquests llocs, com les Illes Caiman, Jersey o Panamà, entre d'altres, on curiosament no té hotels. Per exemple té la societat Sol Melia Finance Ltd (la "Societat") que va ser constituïda el 29 de juny del 2001 de'acord amb les lleis de les Illes Caiman. Meliá Hotels International, S.A. (societat matriu) és la propietària, de manera indirecta a través d'una altra societat, de la totalitat del capital social de la Societat, creada per emetre participacions preferents i dipositar els fons com a crèdits a la matriu. La Societat no té empleats⁶⁹. A principis de febrer s'anunciava que Meliá estudiava cancel·lar els diners emesos en participacions preferents domiciliades en aquest paradís fiscal, on tenien enormes avantatges fiscals i de finançament.

Si MHI realment volgués ser una empresa responsable, hauria de canviar molts aspectes empresarials, com deixar de beneficiar-se d'aquest sistema econòmic actual i promoure sistemes més justos i equitatius.

Extraient idees formulades per Joan Buades⁷⁰ en el seu informe "Turisme i

---

⁶⁹ Informe Auditoria Independent any 2011.

PricewaterhouseCoopersAuditores, s.l.

Disponible en:

<http://www.cnmv.es/AUDITA/2011/13465.pdf>

⁷⁰ BUADES, J. *Turismo y bien común: De la Irresponsabilidad Corporativa a la Responsabilidad Comunitaria*. Opiniones En Desarrollo: Programa Turismo Responsable.

Bé Comú: de la irresponsabilitat corporativa a la Responsabilitat Comunitària" caldria incidir en tres aspectes:

1. Mediambient

Minimitzar al màxim la seva petjada ecològica, promovent una reforma verda real.

Alguns exemples que descriu són:

- Ecologització de la planta i serveis existents, implantant plans de solarització i eficiència energètica en tots els establiments, renunciant a camps de golf o parcs aquàtics en zones bioclimàtiques fràgils o reduir l'ús del plàstic i utilitzar materials no reciclables.
- El suport actiu i no parasitari de la protecció de la biodiversitat, especialment en els boscos tropicals, els llocs protegits i litorals. Contribuint en la gestió conservacionista i un compromís de no implantació de més instal·lacions en aquestes zones o promoure la participació en la planificació i la gestió de les comunitats locals i les seves associacions ciutadanes.
- Donar prioritat al transport regional per sobre del transport transcontinental, per exemple fixant mesures per limitar el

---

Artículo núm. 7. Setembre 2010. Disponible en: <http://www.albasud.org/publ/docs/35.pdf>

transport aeri global de llarga distància, demostrar el seu interès per la preservació del clima comprometent activament en pactes mundials, prioritzar

transports col·lectius amb menor petjada ecològica, com els trens o els autobusos apostant per l'oferta de vacances intracontinental o regional.

2. El benestar social de les comunitats

Emplaçar una millora real de les condicions de vida de les comunitats locals afectades per la seva activitat, com per exemple:

- Fomentar la lliure sindicació i afavorir la participació dels treballadors i treballadores en la presa de decisions estratègiques de les empreses que afecten al seu lloc de residència.
- Formació professional per a alts càrrecs locals, evitant la

colonització laboral i millora de les condicions laborals de tots els empleats. Evitar la terciarització.

- Inclusió de l'ús de les llengües locals en els serveis oferts així com el respecte per les tradicions culturals pròpies del lloc.

3. Transparència econòmica i democràtica a escala global i local

Fer ús d'una transparència real i ètica fiscal, complint amb tots els seus deures amb les hisendes i les comunitats afectades. Promoure unes

regulacions internacionals, democràtiques i participades per organitzacions de prestigi de les comunitats on es realitzen els negocis puguin supervisar si es compleix o no la seva RSC, oferint sempre facilitat de recollida de dades i anàlisi. Exemples d'accions serien:

- Fer pública la seva comptabilitat domiciliada a Paradisos Fiscals, permetent recuperar els ingressos evadits fiscalment, i destinar per finançar programes de desenvolupament humà.
- Revertir en les societats turistizadas part dels beneficis en programes conservacionistes i de benestar comunitari.
- Guanyar credibilitat real en la sensibilitat ètica anta la ciutadania mundial.

Com a informació addicional afegiria la introducció d'una aposta i un suport a polítiques afavoridores de la Sobirania Alimentària, que promogui el consum de productes locals davant de la importació internacional, repercutint positivament en l'economia dels productors locals i evitant el transport internacional i reduint així l'emissió de gasos hivernacles.

I la necessària introducció transversal de l'enfocament de gènere, que no s'ha apreciat en els seus informes. I el qual hauria de plantejar i treballar en tota classe de projectes, amb l'objectiu d'eradicar les desigualtats de les funcions i les responsabilitats entre homes i dones que afecten globalment, actuant localment tenint en compte la idiosincràsia de cada lloc.

4. Conclusions

El turisme gaudeix d'una publicitat molt positiva, no se sol associar amb altres sectors dels quals hi ha una dependència o relació, com ara la construcció o la contribució a l'emissió de gasos d'efecte hivernacle que contribueixen a l'escalfament global. És per aquesta raó que es fa més necessari revelar dades aclaridores per posar fre a aquesta desmesurada bona reputació, com en el cas estudiat de la companyia Meliá Hotels International.

Pocs estudis s'han centralitzat en aquest sector, sí que és veritat, que des de fa uns anys han proliferat les veus crítiques a aquest fenomen. Però no arriba gairebé informació de pràctiques de vulneració de drets humans o la insensibilitat mediambiental de les transnacionals del sector, la qual cosa no vol dir que no existeixi. Així mateix, la col·laboració amb institucions públiques nacionals, autonòmiques o locals ha promogut el turisme com un actiu empresarial que beneficiaria

a la població en general, utilitzant diners públics fins i tot per promocionar zones turístiques, sent no tota classe de turisme tan beneficiós per a la població local com es pretén.

Gràcies a aquestes veus crítiques que comentàvem les transnacionals turístiques han de tenir cura cada vegada més la seva imatge, massa denúncies, i per sort, cada vegada més ciutadania interessada a conèixer i a participar en accions socials. També més despertes com per saber que el model econòmic imperant sotmet a la majoria dels homes i dones del planeta a la lògica del mercat dominat per les transnacionals, d'aquest i d'altres sectors.

En aquesta societat de consum ens inculquen des de petit el que hem de consumir. Vam passar de ser ciutadania a consumidors en potència i el dret públic passa a mans de les normes privades i el dret

comercial. La democràcia que creiem tenir ens atonta pensant que podem, mitjançant el vot cada quatre anys, decidir l'orientació de les nostres polítiques públiques. La veritat és que cada vegada decidim menys, i les decisions determinants vénen fixades per organismes supranacionals, on nosaltres tenim poca capacitat d'elecció .

La RSC es presenta per a les ETN's com una oportunitat d'enfortir la marca i de publicitar intencions més que accions reals. És una estratègia empresarial que apaivaga les crítiques de les organitzacions socials i obre una nova línia de negoci. En lloc d'anar cap a una millora global, on la voluntarietat sigui substituïda per la sanció, segueix perpetuant la impunitat dels grans capitals i la manca de regulació.

La RSC no ha de cenyir-se a simples accions alienes, disperses i voluntàries, la filantropia i l'acció social estan molt bé, però sempre que abans es compleixin les premisses d'una empresa responsable real, una empresa que té especial cura de tots els seus grups d'interès com de l'entorn i de la societat en general. A vegades pot generar divisió en un mateix grup o moviment social afectat, ja que mentre alguns veuen solucions immediates a alguns dels seus problemes, altres no s'acontenten amb pegats que no solucionen problemes reals. Personalment penso igual que els segons, és més fructífer buscar les causes per pal·liar el fenomen perpetrador original, perquè la ferida cada vegada es pot fer més gran i més complicada.

Hem d'avançar cap a un Dret del Treball Supranacional per poder

controlar que les condicions laborals dels treballadors de les ETN's siguin justes i dignes, sigui al lloc que sigui. Plantejar la viabilitat de les deslocalitzacions com una oportunitat empresarial només, i qüestionar les raons per les que es fan.

Hi hauria d'haver un nou entramat jurídic, un Tribunal Internacional encarregat de tutelar i executar les sentències favorables als interessos de les poblacions equiparant dels DDHH al dret de les ETN's , un repte imprescindible per a treure poder a la Lex Mercatoria que tant empara les grans empreses amb la indulgència de polítics afins als seus favors .

Imperiós és també crear figures independents i integrades per moviments socials i ONGD de prestigi per analitzar, investigar i inspeccionar les pràctiques reals de les companyies en terreny contrastant periòdicament la RSC que publiquen amb les seves activitats reals. Una anàlisi que inclogui la petjada ecològica, la capacitat de càrrega, els drets laborals, la transparència fiscal o l'ús prioritari dels recursos naturals per a les poblacions locals. La responsabilitat de l'empresa matriu és innegable i ha d'assumir conseqüències en relació amb tot el seu suport empresarial.

Un començament per confiar un altre cop en la justícia seria mostrar un interès efectiu per acabar amb els paradisos fiscals on s'intensifiquen les grans riqueses barrejades d'una opacitat impenetrable.

Hi ha un llarg camí que depèn en gran part dels moviments socials. S'han de sumar amb més participació

per aconseguir posar fre a l'increment de poder de les ETN's . Tant els moviments socials dels llocs on es genera l'activitat com dels llocs on les empreses tenen la seva seu. Una coordinació entre les dues parts és imprescindible, així com la creació d'una xarxa transnacional formada per organitzacions que busquin finalitzar amb la vulneració de drets humans, creant uns objectius comuns.

Urgeix no només uns canvis en el model empresarial neocapitalista, sinó també nosaltres, la societat, hem de progressar i evolucionar cap a un nou paradigma basat en un canvi de valors, més col·lectius que individualistes, més solidaris, una distribució de la riquesa més equitativa, un escenari de no-discriminació i sobretot, de respecte per la vida humana i l'entorn que compartim amb altres éssers vius, de generacions actuals i futures.

Glossari

ETN's	Empreses Transnacionals
DDHH	Drets Humans
ONU	Organització de Nacions Unides
UE	Unió Europea
RSC	Responsabilitat Social Corporativa
WTTC	World Travel Tourism
MHI	Meliá Hotels International
OMC	Organització Mundial del Comerç
FMI	Fons Monetari Internacional
BM	Banc Mundial
SSD	Solució de diferències
GATT	Acord General sobre Aranzels Aduaners i Comerç
OPEP	Organització de Països Exportadors de Petroli
NOEI	Nou Ordre Econòmic Internacional
UNCTAD	Conferència Nacions Unides sobre Comerç i Desenvolupament

Natàlia Parra León

ECOSOC	Consell Econòmic i Social de las Naciones Unidas
PAE	Plans d' Ajust Estructural
Crèdits FAD	Crèdits de Fons d' Ajuda al Desenvolupament
IEM	Fons per a la Internacionalització de l' empresa
IED	Inversió Estrangera Directa
ICO	Institut de Crèdit Oficial
APP	Aliances Públic-Privades
OCDE	Organització per la Cooperació i Desenvolupament Econòmic
PNC	Punts Nacionals de Contacte
PIB	Producte Interior Brut
IDH	Índex de Desenvolupament Humà
CST	Compte Satèl·lit de Turisme
INVEROTEL	Asociación Inversores Hotel de Ámbito Internacional
IPC	Índex de Preus al Consum
OMT	Organització Mundial del Turisme
GATS	Acord General sobre Comerç i Serveis
FONPRODE	Fons per a la Promoció del Desenvolupament
GERH	Gasos Efecte Hivernacle
ONG	Organització sense ànim de lucre
ONGD	Organització sense ànim de lucre al desenvolupament
MINAE	Ministeri Ambiente, Energía y Mares de Costa Rica
SENARA Avenamiento	Servicio Nacional de Aguas Subterráneas Riego y
MOPT	Ministerio de Obras Públicas y Transportes
RED-UITA Trabajadores de Afines	La Regional Latinoamericana de la Unión Internacional de la Alimentación, Agrícolas, Hoteles, Restaurantes, Tabaco y
SAVE	Asociación Salvamento Y Vida Ecológica en Akumal, Mèxic
PROFEPA	Procuraduría Federal de Protección al Ambiente de Mèxic
SEMARNAT	Secretaría del Medio Ambiente y Recursos Naturales
CEMDA	Centro Mexicano de Derecho Ambiental
POET	Programa de Ordenamiento Ecológico Territorial de Mèxic
PRI	Partido Revolucionario Institucional de México

PAN	Partido Acción Nacional de México
CCOO	Comissions Obreres, Espanya
FITUR	Feria Internacional de Turisme, Madrid, Espanya
TPP	Tribunal Permanent dels Pobles
PSM-IV-ExM	Coalición Partit Socialista Mallorquí, Iniciativa Verds, Entesa
PP	Partido Popular
PGOU	Plan General d' Ordenament Urbanístic
CIU	Convegència i Unió
PSC	Partit Socialista Català
ITR	Instituto de Turismo Responsable
WWF	ONG World Wildlife Found for Nature
UNICEF	Fons de les Nacions Unides per a la Infància

Videografia utilitzada

Boletín Oficial del Estado:

<http://www.boe.es/boe/dias/2012/07/14/pdfs/BOE-A-2012-9374.pdf>

<http://www.boe.es/boe/dias/2013/05/30/pdfs/BOE-A-2013-5670.pdf>

Bolletí Oficial Illes Balears:

Ver en: <http://boib.caib.es/pdf/2009017/mp8.pdf>

Ver en: <http://www.caib.es/govern/archivo.do?id=1219472>

Costa Rica:

- <http://vimeo.com/11976749>
- http://www.turismo-responsable.org/denuncia/0806_melia_costarica.html
- http://www.losverdesdemadrid.org/web/noticias_imprimir.php?id=125&titulo=La%20sed%20del%20Meli%E1%20Conchal%20contra%20las%20comunidades%20costeras%20de%20Santa%20Cruz
- http://sgp.undp.org/index.php?option=com_sgpprojects&view=projectdet

ail&id=6299&Itemid=205

- http://www.nacion.com/ln_ee/2002/marzo/05/pais12.html
- http://feconcr.org/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=31
- http://www.censat.org/Corporaciones_Union_Fenosa_Articulos_001.htm
- <http://sostenibilidad.solmelia.com/consumo-hidrico-4.php>
- <http://sostenibilidad.solmelia.com/2011/es/consumo-hidrico-4.php>
- <http://www.semanario.ucr.ac.cr/index.php/component/content/article/2890-Pa%C3%ADs/7211-lucha-por-el-agua-megahoteles-tienen-sed-.html>
- <http://paradisus.com/blogs/blog/2011/05/13/paradisus-resorts-anuncia-la-apertura-de-un-nuevo-resort-ecologico-de-lujo-en-bahia-papagayo-guanacaste-costa-rica/>
- <http://www.imagazinetur.com/modules/news/article.php?storyid=1116>
- <http://www.semanario.ucr.ac.cr/index.php/component/content/article/3331-Pa%C3%ADs/8286--agua-en-centroamerica-sancion-moral-no-es-suficiente-.html>
- http://www.hosteltur.com/71506_playa-conchal-costa-rica-pasa-solmelia-starwood.html
- http://omal.info/IMG/pdf/boletin_n_4.pdf
- http://tragua.com/wp-content/uploads/2012/04/caso_acuifero_nimboyores.pdf
- <http://lavozdelapampa.com/?idp=231>

Mèxic

- http://www.turismo-responsable.org/denuncia/0704_etn_quintanaroo.html
- http://www.turismo-responsable.org/denuncia/0807_solmelia_mexico.html
- http://www.turismo-responsable.org/denuncia/0809_solmelia_crisis.html
- http://www.turismo-responsable.org/denuncia/0902_planestrategico_solmelia.html

- <http://www.novenet.com.mx/seccion.php?id=111062&sec=4&d=27&m=06&y=2008>
- http://www.turismo-responsable.org/denuncia/0910_greenpeace_etn.html
- http://noticaribe.com.mx/2009/07/31/acusan_a_sol_melia_de_invadir_predio_en_la_zona_de_costa_turquesa/
- http://noticaribe.com.mx/2010/10/29/multa_de_30_mil_a_constructor_a_de_sol_melia_por_muerte_de_tres_trabajadores_hace/
- http://noticaribe.com.mx/2011/03/15/clausuran_obra_de_hotel_sol_melia_tras_muerte_de_otro_trabajador/
- http://noticaribe.com.mx/2011/03/24/espera_sol_melia_abrir_a_fines_del_ano_hoteles_paradisus_en_playa/
- http://noticaribe.com.mx/2011/04/04/cae_otro_albanil_de_obra_de_hotel_de_sol_melia_tratan_de_ocultarlo/
- http://noticaribe.com.mx/2011/08/23/con_adelantos_del_predial_aval_a_cabildo_que_sol_melia_remodele_quinta_avenida_de/#more-5643
- http://www.cincodias.com/articulo/empresas/mexico-tienta-grupos-hoteleros-espanoles-apoyo-fiscal-inversion/20110131cdsdiemp_11/
- http://noticaribe.com.mx/2009/01/13/devastan_manglar_en_xcaxcel-xcaxcelito_para_construir_hotel_sin_contar_con_permiso/
- <http://omal.info/spip.php?article1520>
- <http://www.ecologistasenaccion.org/spip.php?article10027>
- http://www.turismo-responsable.org/denuncia/0712_embajadorespanol_mexico.html
- <http://www.jornada.unam.mx/2001/04/19/045n1soc.html>
- <http://www.efiro.com/revistas/articulos/99595866559952.php>
- http://www.youtube.com/watch?v=goUar_kU9xM
- http://www.enlazandoalternativas.org/IMG/pdf/TPP-verdict_es.pdf
- <http://www.enlazandoalternativas.org/IMG/pdf/natres3sumsp.pdf>
- http://www.turismo-responsable.org/denuncia/0604_tribunal_transnacionales.pdf

Indonèsia

- http://www.turismo-responsable.org/denuncia/0902_planestrategico_solmelia.html
- http://www.xlaizquierda.com/index.php?option=com_content&task=view&id=292
- http://www.iuf.org/cgi-bin/campaigns/show_campaign.cgi?c=358
- http://www.iufdocuments.org/cgi-bin/dbman/db.cgi?db=default&uid=default&view_records=1&ID=*&sb=2&nh=176
- <http://survey09.ituc-csi.org/survey.php?IDContinent=3&IDCountry=IDN&Lang=ES>
- http://www.laempresaturistica.es/2010_12_12_archive.html
- <http://www.europapress.es/illes-balears/noticia-melia-hotels-abrira-2015-indonesia-primer-hotel-innside-by-melia-20130228111605.html>
- <https://mail.google.com/mail/ca/u/0/?shva=1#inbox/13f322cef389b893>
- <http://www.rebellion.org/noticia.php?id=73559>

Mallorca-Calvià

- http://www.acotur.es/sesiones/acotur/web/tabla_noticias/sp_38.pdf
- <http://www.preferente.com/noticias-de-hoteles/el-calvia-beach-resort-de-melia-logra-que-los-rusos-desplacen-a-los-britanicos-234469.html>
- <http://www.upv.es/contenidos/CAMUNISO/info/U0534687.pdf>
- <http://dbalears.cat/actualitat/balears/melia-vol-implicar-els-empresaris-de-magaluf-en-la-reforma-de-la-zona.html>
- http://noticias.lainformacion.com/economia-negocios-y-finanzas/hoteles-y-alojamiento/borrego-confia-que-el-proyecto-de-melia-hotels-en-magalluf-sea-el-simbolo-de-la-reconversion-de-zonas-maduras_L6zmgX1DYUzOnIx5Ef5Ex1/
- http://economia.elpais.com/economia/2012/07/06/actualidad/1341594018_0166-80.html
- http://mallorcaconfidencial.com/20120712_88104-greenpeace-denuncia-una-nueva-burbuja-inmobiliaria-en-baleares.html

- http://mallorcaconfidencial.com/20130410_105395-greenpeace-denuncia-la-maniobra-del-pp-para-privatizar-el-uso-publico-del-litoral.html
- <http://www.diariodemallorca.es/part-forana/2013/05/02/vecinos-calita-portals-protestan-proyecto-reforma-turistica/842681.html>
- Ley de costas <http://turismo-sostenible.net/2013/05/08/lobbies-del-turismo-negocios-privados-un-asunto-de-estado/#more-3490>
- <http://turismo-sostenible.net/2013/06/14/islas-baleares-los-hoteleros-se-hacen-especuladores-macia-blazquez/#more-3547>
- <http://www.preferente.com/noticias-de-hoteles/melia-recibira-la-placa-al-merito-turistico-por-el-calvia-beach-resort-234772.html>
- <http://www.elmundo.es/elmundo/2013/05/23/baleares/1369305410.html>
- <http://www.abc.es/agencias/noticia.asp?noticia=1244556>
- <http://www.pensadiferent.cat/actualitat/article/psm-iv-exm-denuncia-l-us-privat>
- http://elpais.com/diario/2011/11/20/negocio/1321797803_850215.html
- <http://www.mdpi.com/2073-445X/2/2/252>
- <http://contrainfo.cat/temes/ecologia/actius-toxics-ses-fontanelles/>
- <http://turismo-sostenible.net/2013/02/15/mallorca-respuestas-a-la-mercantilizacion-de-los-espacios-naturales/>
- http://www.sol-hotels.com/landings/calvia_beach_resort/doc/CBR_Cuatriptico2.pdf

Bcn world

- http://ccaa.elpais.com/ccaa/2012/09/24/catalunya/1348513619_065802.html
- http://noticias.lainformacion.com/estilo-de-vida-y-tiempo-libre/compras/veremonte-impulsara-bcn-world-de-la-mano-de-melia-value-retail-y-melco_p0sIPkZ2SHEnPY5dhV8UZ6/
- <http://www.lavanguardia.com/economia/20130528/54374920139/banuelos-presentara-30-primeros-inversores-barcelona-world.html>
- <http://www.naciodigital.cat/delcamp/tarragonadiari/noticia/966/sabat>

/psc/demana/al/govern/acabar/amb/conflicte/crt

- <http://www.lavanguardia.com/local/tarragona/20130604/54374678748/ecologistas-govern-defienda-intereses-bcn-world.html>
- <http://poble viu.cat/2013/06/04/aturem-bcn-world-segueix-exposant-les-mancances-amb-que-sinicia-el-projecte-de-casinos/>
- <http://aturembcnworld.blogspot.com/>
- <http://aturembcnworld.blogspot.com/2012/12/perque-diem-no-bcn-world.html>
- http://www20.gencat.cat/docs/economia/20_Departament/arxius/AP%20Llei%20modificaci%C3%B3%20CRT_%20vers%2011%206%2013__INFOR%20P%C3%9ABLICA.pdf
- <http://www.ecotumismo.org/turismo-responsable/las-mismas-transnacionales-que-hacen-un-turismo-irresponsable-son-las-que-abren-segmentos-de-mercado-de-turismo-responsable/>
- http://www.eltriangle.eu/cat/notices/2013/06/la_monstruositat_de_mas_36664.php
- http://www.eltriangle.eu/cat/notices/2013/06/ciu_rebaixara_un_45_el_s_tributs_dels_casinos_per_bcnworld_36617.php
- <http://www.324.cat/noticia/2137658/catalunya/Puig-justifica-la-rebaixa-dimpostos-als-casinos-perque-la-llei-necessita-adaptar-se-a-larribada-de-Barcelona-World>

RSC

- <http://www.ciutat.es/portada/economia-y-turismo/item/7867-mela-preve-un-verano-algo-mejor>
- <http://turismo-sostenible.net/2009/12/12/sol-melia-intenta-dar-una-imagen-mas-responsable/>
- <http://www.comfia.info/noticias/imprimir/44241.html>
- http://www.crworks.es/csr/rsc_mejorespracticassolmelia.php
- <http://www.albasud.org/blog/es/462/realidad-de-ficci-n-publicitaria-transnacionales-publicidad-y-responsabilidad-social-corporativa#.UcHpsaZnFck.facebook>

Segells/Premis/Acords

- <http://www.diarioresponsable.com/politica/internacional/14019-rsc->

rse-melia-avanza-en-su-compromiso-con-la-sostenibilidad.html

- http://www.elindependientedecanarias.com/?op=displaystory&story_id=56717&format=print
- <http://www.ecologiaverde.com/compania-hotelera-de-la-biosfera/#more-3771>
- http://noticias.lainformacion.com/arte-cultura-y-espectaculos/festival-de-cine/melia-hotels-international-recibe-cuatro-nominaciones-en-los-european-hospitality-awards_Uo47bv5yCiNF3Y2zvBb0b7/
- http://noticias.lainformacion.com/economia-negocios-y-finanzas/hoteles-y-alojamiento/melia-hotels-implantara-el-nuevo-sistema-de-medicion-de-emisiones-de-carbono_4Hh26ZNqbqXDWiZMRatQb3/
- http://mallorcaconfidencial.com/20121122_97239-melia-hotels-recibe-el-premio-emprendedores-a-la-mejor-multinacional-espanola.html
- <http://www.europapress.es/nacional/noticia-rsc-sol-melia-barcelo-iberostar-riu-destacadas->
- <http://www.abc.es/agencias/noticia.asp?noticia=1390929>
- http://www.intermonoxfam.org/es/que-hacemos/%5Bfield_articulo_pais-title-raw%5D/sol-melia-e-intermon-oxfam-firman-un-acuerdo-marco-de-co
- <http://www.unicef.es/sala-prensa/la-iniciativa-de-sol-melia-dia-solidario-beneficio-de-unicef-recauda-15000-euros>

Noticies varies

- <http://www.redalyc.org/pdf/716/71603507.pdf>
- http://www.economiasolidaria.org/noticias/denuncia_del_foro_de_turismo_responsable_ante_la_cumbre_de_copenhage
- http://elpais.com/diario/2010/11/21/negocio/1290350848_850215.html
- <http://www.rebelion.org/noticia.php?id=166251>
- <http://www.albasud.org/noticia/es/102/joan-buades-desmonta-los-mitos-de-la-industria-turistica-balear>
- http://www.economiasolidaria.org/documentos/turismo_responsable_un_termino_usurpado_por_el_capital_transnacional

Natàlia Parra León

- http://www.foroturismoresponsable.org/images/M_images/publicaciones/posicionamiento_copenhagen_ftr.pdf (cambio climático)
- <http://www.fundacionluisvives.org/rse/digital/13/articulos/99601/partes/5.html>
- <http://www.diarioresponsable.com/politica/internacional/14019-rsc-rse-melia-avanza-en-su-compromiso-con-la-sostenibilidad.html>wordpress.com/#!/read/ (fst4 good ibex)
- <http://www.diarioresponsable.com/politica/internacional/14019-rsc-rse-melia-avanza-en-su-compromiso-con-la-sostenibilidad.html>wordpress.com/#!/read/
- <http://www.rebellion.org/noticia.php?id=167710>
- <http://www.myglobalbizz.com/global-business/hospitality/sol-melia-s.a./print.html?tmpl=component>
- <http://revistasoberaniaalimentaria.wordpress.com/2012/08/24/el-turismo-en-la-soberania-alimentaria/>
- <http://www.extraconfidencial.com/movil/articulo.asp?idarticulo=9033>
- http://lucesiglo.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1859:los-magnates-del-monopolio-hotelero&catid=81&Itemid=480
- <http://www.albasud.org/blog/es/196/quot-islas-del-tesoro-quot-silencio-aqui-se-roba>

Altres

- Organització Mundial de Turisme- <http://www2.unwto.org/es>
- Meliá Hotels International -www.meliá.com

La **Xarxa de Consum Solidari** és una associació que des de l'any 1996 treballa en l'àmbit del comerç just i el consum responsable. La *Xarxa* té una visió integral del comerç just que engloba tot el cicle d'un producte (des de la seva producció fins a la seva comercialització) i que defensa els principis propugnats per la sobirania alimentària.

El **Foro de Turismo Responsable** és una plataforma conformada per 13 d'organitzacions no governamentals de l'Estat espanyol, preocupades per les conseqüències que el turisme pot tenir en tots els països, especialment del Sud. Treballem conjuntament des del 2004 a favor d'un turisme sostenible i denunciant els impactes negatius dels models turístics dominants.

Barcelona. Desembre de 2013

www.xarxaconsum.org

Les empreses comencen a incloure la Responsabilitat Social Corporativa en les seves tècniques de comunicació empresarial, per tal de reduir la bretxa entre els èxits dels seus negocis empresarials i el fracàs de la seva imatge pública. La RSC crea valor a la companyia, serveix per projectar una imatge positiva dels seus productes i serveis davant els grups d'interès, especialment clients i consumidors.

Però, qui hi ha al darrere d'aquesta eina de legitimació empresarial? El cas d'una transnacional espanyola com Meliá Hotels permet veure quines són les seves polítiques de RSC i per què s'utilitza.

Amb el suport de:

Ajuntament
de Barcelona